



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Tractatus Juridicus Ad Librum III. Decretalium Gregorii IX.
Clericorum in communi, nec non Prælatorum, ac
Capitulorum in specie obligationes, & jura complectens**

Scharz, Oddo

Salisburgi, 1738

Dissertatio Præambula Ad Librum III. Decretalium De Vera, & falsa
conscientiæ libertate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63800](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63800)

DISSERTATIO PRÆAMBULA

AD

LIBRUM III. DECRETALIUM

DE

Vera, & falsa conscientiae libertate.

LUSTUS HENNINGIUS BOEHMERUS, celebris ille Juris-Consultus *Hallensis*, Commentario suo ad *Librum III. Decretalium* Dissertationem præmittit *de jure circa libertatem conscientiae*. Antiqua jam hæc est cantilena, vetustissimis Hæresiar-
 chis cantata; novissimis porro temporibus in Germania, præcentore MARTINO LUTHERO, rursus in usum revocata, infelici, prò dolor! animarum plurimarum infascinatione. Nobis, quanquam fallax hoc choreuma aures haud quaquam demulceat, vel ideo tamen surda aure prætereundum non esse arbitramur, quod è re Ecclesiae Romano-Catholicae fit, Gnosticorum nostri ævi errores detegere: hi quippe depravationibus suis, tantum abest, ut Catholicorum luminibus officiant, ut lumen etiam, quod illorum cordibus desuper illapsum est, abundantiori fulgore resplendescere faciant. Nam, ut scribit S. Augustinus *lib. de vera Religione*. *Hæretici plurimum profunt, non verum docendo, quod nesciunt, sed ad verum quærendum carnales, & ad verum aperiendum spirituales Catholicos excitando*. Ideam subinde *de libertate conscientiae à Boehmero*, temere conceptam sub incudem revocare stat animo, ea quidem sanctissima intentione, ut, detecto errore, heterodoxi, qui ipsi sibi fomnia fingunt, tandem expergiscantur, & auream, quâ nos orthodoxi fruimur, con-

A

scien-

scientiæ libertatem ambabus ulnis prehendere, remis, velisque contendant. *Qui enim dolemus* (loquimur cum Tertulliano lib. 4. ad Scapulam cap. 1.) *de ignorantia vestra, & miseremur erroris humani, & futura prospicimus, signa eorum quotidie intentari videmus; necesse est, vel hoc modo erumpere ad proponenda vobis ea, quæ palam non vultis audire.* Si nihil proficimus, dormiant, per nos licet, Endymiones hi infelicissimi in utramque aurem, loquendum deinceps erit vigilantibus, ut ne intrent in tentationem. *Utamur ergo etiam hæreticis* (S. Augustinum cit. lib. loqui scitote) *non ut eorum approbemus errores, sed ut Catholicorum disciplinam adversus eorum insidias asserentes, vigilantiores, & cautiores simus, etiamsi eos ad salutem revocare non possumus.*

§. I.

Erroneus Bœhmeri conceptus de Libertate Conscientiæ exponitur.

S U M M A R I A.

1. Conscientia definitur à Bœhmero, & exponitur.
2. Alia est antecedens, alia consequens, utraq̃ue vel recta, vel erronea.
3. In dubiis conscientia peritorum consilia querere, consultum non esse ait, & cur?
4. Quæ sit recta conscientia, propter diversa hominum studia non facile decidi potest.
5. Ex S. Scriptura, vel iudicio Ecclesiæ ejus decisio non recte petitur.
6. Quia ejusmodi leges ad intellectum non possunt penetrare.
7. Bœhmerus conscientiam suam ab errore purgare vult.
8. Libertas conscientie certissima norma agendorum, vel faciendorum constituitur.
9. 10. Objectionem subjuncta sua resolutione proponit.
11. Libertas conscientie triplici argumento firmatur.
12. Aliquamdiu in Germania sub jugo Pæpæ dominatus pressa jacuit.
13. Tandem per Transactionem Passaviensem, Pæcem Religiosam, & Instrumentum Pacis Westphaliæ compedibus soluta fuit.

Antequam aureum Libertatis pomum Conscientiæ consecret Bœhmerus, ipsius Conscientiæ, & Libertatis genuinam indolem, & rationem eruendam esse, scribit §. 4. Conscientiam subinde in §. 5. describit, quod sit argumentatio, seu iudicium hominis de actionibus suis secundum leges, aliásque normas obligatorias institutum, ut

earum bonitatem, aut pravitatem inde colligat. Hanc porro definitionem sic exponit. I. Conscientia præsupponit notitiam accuratam factorum propriorum. II. Etiam Scientiam normæ illius, ad quam euilibet vitæ suæ actus exigendi sunt, maximè verò in hoc interno tribunali normam constituunt præter leges naturales, & positivas, præcepta virtutum

Erroneus Bœhmeri conceptus de Libertate &c. 3

amoris, honestatis, pietatis, & præcipue Religionis; hæc enim, inquit, potissimum mentes hominum constringit, occupatve, ut actiones suas secundum ejus regulas, & præcepta componere studeant, & an compositæ, & ad eas formatæ fuerint, judicent. In hoc igitur conscientiaë tribunali, quod etiam *forum internum* audit, quisque sui ipsius Judex est, & semetipsum vel absolvit, si actiones suas ad præscriptam normam compositas reperit; aut si easdem à dicta norma deviâsse animadvertit, sententiam condemnatoriam adversus seipsum pronuntiat, & in hac sui ipsius discussione, & ratiocinatione *Conscientia* consistit.

2. Conscientiam sic descriptam dividit §.7. in *antecedentem, & consequentem*. Illa *facienda* dirigit, & imperat; hæc *facta* tum *interna*, tum *externa* secundum normam præscriptam examinat. Utraque potest esse vel *recta*, vel *erronea*. Hanc oriri ait vel ex falsis principiis, secundum quæ mens examen instituit, vel ex *factorum*, aut *faciendorum* superficialia, vel falsa inspectione, dum *facta*, vel *facienda* aliter menti ex impulsu voluntatis repræsentamus, quam revera sese habent. Homines enim naturæ corruptæ vitio non semper *facta* vel *facienda* secundum rei veritatem examinant, sed ductu concupiscentiarum suarum pessimè, minusque rectè inspiciunt.

3. Sed quid, si dubitatio circa ipsa principia oriatur, ad quæ examen actionum nostrarum instituendum est, v.g. an hoc vel illud prohibitum sit? eritne tutum peritiorum Consilia audire, & sequi? Nequaquam, respondet Bœhmerus, quia ejusmodi consultores (in-

quit §.8.) tantum in *Thesi*, quid permisum sit, non etiam in *hypothesi*, ostendere possunt, nam, cum de intentione, & interna mentis operatione alterius judicare non possint, quippe, quæ secretorum cognitio soli DEO relinqui debet, ideo admodum intutum est, ab aliis, quid salva conscientia fieri possit, Consilia petere. Pontificiorum hi laquei sunt, quibus conscientias irretiunt, & sub prætextu consiliorum laicis fræna injiciunt, ut de quæstionibus, tangentibus conscientiam, decernere non possint, sed à Cleri deciso & arbitrio dependere cogantur. In quem finem ab ipsis *Judicia Ecclesiastica* instituta sunt, quos Protestantes deinceps incautè imitati sunt, *cit. §.8.* similiter Consistoria, & tribunalia Ecclesiastica constituentes, in quibus à Theologis causæ, & casus Conscientiaë, exclusis laicis, tractabantur. Verùm *Male, Conscientiis partium consulitur bis remediis COACTIVIS, judicii propriè dictis, cum per viam DOCTRINÆ potius iis consulendum esset*. Remedia enim *coactiva* Conscientia respuit. Ecce Bœhmerus jam parturiens loquitur: paulò post pulcherrimus factus, *Conscientia Libertas*, in lucem prodibit.

Norma agendorum (pergit in §.9.) 4 ipsa Conscientia *recta*, esse debet, quia hæc sola secundum veritatem principiorum, & *factorum*, vel *faciendorum*, rectè judicat, propter diversa tamen hominum studia hæc Thesis in praxi multis innodata est difficultatibus, dum quisque suam Conscientiam putat esse *rectam*, quam alii forsan *erroneam* ajunt, si vel maximè judicio plurimorum, magnæ auctoritatis virorum, comprobata sit. Quam judiciorum dissonantiam

inde nasci autumat, quod quælibet societas Ecclesiastica suos habet affectas auctoritate præditos, quò fit, ut, qui sunt de illa societate, & communione, cùm secundùm suorum Magistrorum principia judicent, suasque actiones metiantur, *rectam* se Conscientiam habere arbitrentur, quia nimirum illa principia *recta*, *sanaque* esse credunt; quos tamen illi, qui doctrinam è diametro oppositam tradunt, & diversis principiis innutriti sunt, in magno errore versari dicunt, se verò tantùm *rectam Conscientiam* tenere arbitrantur. Sic negant Pontificii, Clericos salva Conscientia uxores posse ducere, affirmant Protestantes.

Judice ergo opus esse videtur, qui diversissima hominum judicia ad *rectam*, veramque normam deducat. Verùm quis ille Judex? Num *Sacra Scriptura*, & *recta ratio*? Omnes quidem (inquit Bœhmerus §. 10.) hos judices agnoscunt, postulântve: sed quis horum judicum sensus sit? cespitant, hærent, fluctuant, & de eo potissimum contendunt. Quilibet suam interpretationem *sanam*, *veram*, & Analogiæ Scripturæ Sacræ conformem esse ait. Ergo rursus alio judice opus erit, qui mentem *Scripturæ Sacræ*, & *juris nature* declaret, determinétque? sed quis ille? Pontificii, inquit, *hoc judicium deserunt Ecclesiæ, hoc est, vel Pontifici, vel Concilio nationali, aut universali: nam etiam ipsimet sibi non constant in hac doctrina, ut præsens Controversia de suspectis doctrinis Quesnelli, quas Papa damnavit, docet. Protestantes quidam decisionem Cleri, & Principis, quidam solius Principis desiderant, quidam omnem decisionem respuunt.*

Verùm nec isti, nec illi, judice Bœhmero, difficultatem propositæ *Quæstionis* exhauriunt. *Quamquam enim suo modo (inquit §. 11.) Decisionem in Republica fieri existimem in iis, quæ ad doctrinam, & præcepta vivendi spectant, non tamen in iis, quæ ad RELIGIONEM, ET CONCEPTUM DE REBUS DIVINIS pertinent.* Cur ita? Non penetrant *hujusmodi leges (respondet) quæ Controversiarum Decisionem continent, etiam ad intellectum, ut aliter rem concipiat, aliterque credat, quam interna mentis contestatio ipsi dicitur.* Rem exemplo, siveque Conscientiæ testimonio declarat: Pontificii, inquit, *docent, panem Eucharisticum transsubstantiari in Corpus ipsius Christi, indeque ipsi latriam deberi jubent. Ego, teste mea conscientia, aliter sentio, nec ex Scriptura S. hanc transsubstantiationem eruere possum. - - - Ergo aliter quoque agere debeo, sive vera, sive erronea, ducar conscientia: si igitur in hac Controversia decisio propriè dicta locum inveniret, & pro transsubstantiatione pronuntiaretur, singulisque latria hujus panis Eucharistici injungeretur, contra conscientiam agere juberer. Est verò omni Religioni contrarium, ut quis reluctante conscientia idipsum adoret, & colat, cujus ullum numen neque vult, neque potest confiteri.*

Sed fortassis in errore versaris Bœhmere, tuumque judicium, quod habes de transsubstantiatione panis Eucharistici, S. Scripturæ sensui, & judicio conforme non est? *ajunt quidem (reponit §. 12.) me versari in conscientia erronea, adeoque hanc deponendam esse. Ut quid ergo non festinas illam deponere, & errorem ocysus executere? Quia de veri-*

Erroneus Bœhmeri conceptus de Libertate &c.

veritate contraria Sententia non sum convictus, ego enim existimo adversarios versari in conscientia erronea. Ecclesia autem hunc errorem detegit, quæ transsubstantiationem panis in Corpus Christi fieri docet, & ita credendum præcipit. Apage, ait, cum iudicio, & decisione Ecclesiæ. *Neque vero hominis est, per vim, & leges coactivas mihi errorem illum exinere, cum ad mentem non penetrant.* Cur vero non penetrant? Penetrant in animos fidelium Orthodoxorum Pontificum decisiones, obsequimur illis parendi promptitudine, & sic conscientias nostras ab erroris periculo immunes præstamus. Ut, quid ergo tuam, tuique similium mentem non feriant, non penetrant? vide, ne hæc ipsa cordis tui impenetrabilitas perverciaciam te arguat, atque adeo patenter tibi objiciat Conscientiæ tuæ errorem. Sit (audio mihi replicantem Bœhmerum cit. §. 12.) *me versari in conscientia erronea (quod tamen iudicio decisivo nemo demonstrare potest) constat tamen, hominem peccare, qui agit contra dictamen Conscientiæ suæ.* Sed Conscientia tua erronea culpa non vacat. Ideoque obligaris ad errorem deponendum. Audio, quid reponas: convictus non sum, constat autem, *quamdiu quis de errore convictus non est, non potest cogi ad errores deponendos, quia reluctante Conscientia illos deponeret, & sic rursus ad peccandum cogeretur.* Agnitio autem errorum non per *VIM* imperari potest, sed *DOCTRINA, CONSILIO, PERSUASIONE.* Atqui hoc pacto nondum habemus iudicem, vel potius authenticum S. Scripturæ interpretem, qui rectam Conscientiæ normam sine metu falsi nobis demonstraret. Non definitionem

Ecclesiæ, non Principis decisionem, non privatum cujuslibet sensum: hi enim omnes suis in iudiciis variant, vacillant, sicque certam & rectam *faciendorum, & agendorum* normam constituere non valent. *Quid ergo Consilii in tanta ambiguitate?* Bœhmerus ex se ipso quærit, & tandem §. 13. *Mysterium libertatis* sequenti Propositione aperit: *Commodissimum esse forsitan dixeris, LIBERTATEM CONSCIEN TIÆ SINGULORUM INDULGERE, ut sentiant, credant, agantque secundum principia, quibus imbuti sunt, putantque, se coram DEO hoc modo ita agere, & sentire posse, & debere. Sin aliter agunt, quam, Conscientia teste, agere debebant, peccant, quia norunt, se agere contra præcepta, quibus animus eorum imbutus est. In hoc quippe videtur LIBERTAS CONSCIEN TIÆ consistere, ut nemo cogatur agere contra præcepta, & principia, quæ pro veris, & ad salutem suam necessariis habet.* Profecto foetus hic (quod pace tua dixerim Bœhmeri) crudus adhuc, & informis est, subinde adhuc lambendus tibi.

Advertit id ipsum Bœhmerus dum in §. sequenti sic scribit: *Verum, nè sic quidem res extra omnem auctoritatem constituta est, cum objectiones eæque gravissima supersint, quæ contra LIBERTATEM CONSCIEN TIÆ pugnare videntur. Prima, eæque magni ponderis obiectio petitur ex hominum intima corruptione, secundum quam perversi judicant de suis actionibus tam perpetratis, quam perpetrandis, adeoque si singulorum Conscientiæ in bis standum esset, non IMPERIO, non LEGIBUS, nec aliis remediis civilibus opus foret. Admittendum esset, quid quid aliquis agit, vel agere intendit, si se-*

riò asseverat, se salva conscientia id egisse, vel agere velle, se esse arbitrum & judicem suarum actionum, easque ad trutinam rectæ rationis, & Scripturæ S. satis sufficienterque examinasse, & deprehendisse, se aliter agere non potuisse, nec debuisse. Ita verò omnes leges, sententiæ, iudicata, pœnæ, iudicia. Imperia, Magistratúsque redderentur elusoria, si fanatico cuius credendum esset, assèrenti, conscientia salva se aliter agere haud potuisse, imò dominatui in conscientias adscribendum foret, si iudicatum executioni daretur, pœnæque dictatæ inobedientibus applicarentur, quod ipsum non possèt non tollere vinculum societatis civilis, imò etiam illius, quod natura inter omnes homines constituit.

10 Quanquam verò aries hic satis validus videatur, quo propugnaculum Libertatis Conscientiæ à Bœhmero recens extructum, quassatum corruat, cespitem tamen (nec enim luctanti in arena meliora munimenta suppetunt) eidem objicit, quo Libertatem Conscientiæ taliter qualiter tueatur illasam. Distinguendum esse, ait in §. 19. & seq. inter illas actiones, quæ communem pacem, tranquillitatemque civitatis concernunt, commercia respiciunt, meum, & tuum tangunt, & externa corporis, fama, vita, & bonorum integritati consulunt: & demum inter illas actiones & operationes, quæ Religionem, Cultum Divinum, & animæ propriæ salutem, respiciunt, ita, ut quoad priores actiones suo quisque arbitrio renuntiare, easque voluntati imperantis submittere debeat; non item quoad posteriores: nam præsumendum est, singulos in his animi motibus suam ipso factò reservasse Conscientiæ Libertatem, hoc est, ut non tantum liberè cogitationes suas de

rebus moralibus formare, sed etiam ea, quæ animæ salutis proficua esse secundum principia, quibus imbutus est animus, senserint, agere, & Cultui Divino, qui huc facit, libere vacare possent. Et nè gratis hæc Bœhmero scripsisse existimemus, assertum suum, & ratione probat, & S. Scripturæ testimoniis confirmat. Recta ratio ostendit (sunt ejusdem verba cit. §. 20.) Nihil plus in Principem esse translatum, quàm quod in ipsum transferri potuit, quòdque ad finem Reipublicæ obtinendum in eum transferri debuit. Non autem potuit in eum transferri, jus cogitationes singulorum efformandi, & doctrinam præscribendi, secundum quam conceptus animi sui formare, & non aliter sentire, aut credere debeant de DEO, ejus essentia, Redemptione per Christum, resurrectione mortuorum, aliisque fidei Articulis. Nullo modo homo ita mentis suæ est arbiter, ut eam simpliciter alterius arbitrio subicere, & quam ei DEUS tribuit facultatem ratiocinandi, abicere queat. Id quod pluribus dein exaggerat, ac in fine cit. §. demum pro Colophone subjungit: Quodsi denique imperanti imperium in intellectum, & internas mentis operationes adscribimus, subditi conceptus mentis suæ toties mutare coguntur, quoties vel ipse, vel successor ejus eas mutat. Ita vero contingeret, ut, si Princeps idololatra regno potiretur, idola adorare, & verum DEUM relinquere; si atheus esset, DEUM negare; si ad judaismum se converteret, Christo maledicere; si rursus in hæresin incideret, ejus sequi nova dogmata cogerentur, quo nihil absurdius fingi potest. Quæ sententia tanto magis obtinere debet inter Christianos (pergit §. 21.) quod DEUS ex singulari benignitate VERBUM SUUM Nobis dedit, singulisque publicavit, ut in

Erroneus Bœhmeri conceptus de Libertate &c. 7

eo, tanquam in speculo quodam nos intue-
ri, & mentis nostræ falsas fraudulentasque
persuasiones cognoscere queamus. Non
dedit ideo Scripturam S. ut ab aliorum De-
cisione dependeamus, sed ut ipsimet eam
scrutemur, & viam salutis in ea investiga-
mus. Quid verò insolentius? Quid absur-
dus esset, quam agnita ex Scriptura S. ve-
ritate contra veritatem credere, & agere?
hoc est, reluctante Conscientia eis assentire,
qui contrarium docent, præcipiunt, & pœ-
nis propositis homines adigunt, ne aliter
credant, & in cultu Religioso agant. Recta
ratio docet, contra Conscientiam, si vel ma-
xime aliis erronea videtur, homines eò du-
cunt, non esse agendum: ergo, qui ita Con-
scientiis dominari intendunt, homines eò du-
cunt, ut contra rectam rationem agant,
sentiant, & credant. Meherclè demon-
stratio hæc vitium non habet; tam pa-
tenter Conscientiæ Libertatem revelat, ut
excors sit, qui fidem Bœhmero abnuat.
Si Paulus hoc argumentandi genere
usus fuisset ad Galatas, non habuisset,
quod ipsis incredulitatem exprobraret.
Galat. 3. v. 1. sed insensatos illos ad unum
fanâisset omnes.

II Verum, quo lucentius patefcant, Li-
bertatem Conscientiæ omni jure cuius
deberi, atque adeo omni contentione
à dominatu vindicandam esse, triplici
hoc utitur argumento: ait enim in
§. 16. eos, qui Conscientiæ Libertatem ne-
gant, incidere in atheismum, arma per-
secutoribus suppeditare, quibus domi-
natum in conscientias exercent, imo re-
ligionem omnem, quæ jure gentium
libera esse debet, tollere, vel nutui
Principis mutabili subicere. Ajunt
enim Athei, religionem, quam Conscien-
tia in singulis format, esse incompatibilem
cum utilitate publica: homines sub uno im-

perante conglutinatos, & unitos unius vo-
luntate regi, & gubernari, nec eam ali-
ter conservari posse, nisi una sit ratio, &
voluntas totius corporis civilis; è contra-
rio Conscientiam, quàm religio introducit,
esse judicium singulorum particulare de bo-
no, & malo, de justo, & injusto, bono
publico omnino contrarium. &c. Ex quo
enim status libertatis, in quo homines
ab initio positi erant, infinita mala
produxit, necessum fuit, ab hoc sta-
tu recedere ad obtinendam pacem, id-
que factum fuisse per renuntiationem
libertatis naturalis: inde consecutum est,
ut omnes unius voluntati suam submitte-
rent, & secundum ejus voluntatem sese
acturos promitterent: inde in civitate na-
tum demum esse justum & injustum, lici-
tum, & illicitum, extra hoc Conscientiam
singulorum nullam, absurdam, & imagi-
nationem reipublicæ adversantem, solam
voluntatem imperantis esse normam agen-
dorum, subditosque obligare in Conscien-
tia. Secundo, qui Conscientiæ liberta-
tem negant (inquit §. 17.) arma perse-
cutoribus suppeditant, quibus sevant in
aliorum Conscientias, & sic legitimant gen-
tilium facinora contra Christianos, per
tria priora secula perpetrata. Si nulla
datur LIBERTAS CONSCIENTIÆ,
male, & injustè egerunt Christiani, quod
persecutoribus suis morem haud gesserint,
quod strenue fidem in Christum sub ipsis gra-
vissimis cruciatibus, & suppliciis professi
fuerint, quod Idolis thura offerre recusa-
verint. Si nulla datur LIBERTAS
CONSCIENTIÆ, falsa, & seditiosa fuit
doctrina Apostolorum, MAGIS ESSE
OBEDIENDUM DEO, QUAM HO-
MINIBUS. Erronea fuit doctrina pri-
mitivorum Christianorum, oportere nos in
omni obsequio esse subditos Magistratibus,
Prin-

Differtatio Præambula. §. I.

Principibus, & Potestatibus, sed intra limites disciplina, quousque ab Idololatria separamur, ut ait Tertullianus de Idolol. cap. 15. Ergo, cum neque primi Christiani malè egerint, jussa Principum Ethnicorum, quoad Sacrificia Idololatria non exequendo; nec Apostoli malè docuerint, DEO potius parendum esse, quàm hominibus, evidenter sequitur, dari Libertatem Conscientiæ, & tamen adhuc hodie sævit Papa cum affectis in Conscientias, quod TYRANNIDEM vocamus, sed satis ini- que, satis improvidè.

Denique (pergit in §. 18.) negata LIBERTATE CONSCIENTIÆ omnis Religio tollitur, vel annihilatur. Est religio modus colendi DEUM. Cultus hic spontaneus esse debet, non coactus, non invitus. Tollitur religio, si per vim imperatur, si illud homo colere jubetur, quod colendum esse non putat, vel illud colere prohibetur, quod colendum existimat. Optime Tertullianus ad Scapulam cap. 2. Humani juris, & naturalis potestatis est, unicuique, quod putaverit, colere; nec alii obest, aut prodest alterius religio: sed nec Religionis est, cogere Religionem, quæ sponte suscipi debeat, non vi; cum & hostiæ ab animo libenti exposculentur.

¹² Hæc tamen Libertas Conscientiæ tam validis, ut mox vidimus, argumentis stabilita, aliquamdiu in Germania sub jugo Papalis dominatus pressa jacebat; efflictim Redemptorem suspirans, dum tandem (quæ est beneficentia Numinis sapienter omnia, & providè disponentis) ope, & opera MARTINI LUTHERI, ruptis Pontificiæ captivitatæ vinculis, in pristina jura postli-

miniò restituta fuit. Referam id verbis Bœhmeri §. 28. sic scribentis: Libertas hæc sepulta, & emortua jacebat, cum vindex ejus LUTHERUS exsurgeret. Acheronta movebant Romani contra hæc Monachi attentata; actum de eo videbatur, nisi DEUS intercessisset, & oppres- sam Libertatem, ministerio LUTHERI reducere voluisset.

Varia fata sub initium novitiæ hæc ¹³ Conscientiæ Libertas experta est, obnitentibus vehementer Pontifice, ac Cæsare, statuque universo Ecclesiastico, prout fufius describit Bœhmerus §. 28. & seqq. donec tandem per Transactionem Passaviensem Anno 1552. ea pacto publico stabilita, ac deinde in Comitibus Augustanis 1555. per pacem Religiosam magis roborata, ac demum, exacto illo infau- sto tricennali bello, per Instrumentum Pacis Cæsareo-Suevicum Osnaburgis 1648. erectum plenissime restituta fuit. Quæ autem in specie in favorem Libertatis Conscientiæ in dicto Instrumento tam ipsis statibus Protestantibus, quàm reformata Religioni addictis, eorumque subditis per dictam pacificationem & solennem transactionem indulta fuere, idem Bœhmerus §. 47. & pluribus seqq. singillatim recenset. Nos pleraque il- lius capita in nostris Commentationibus ad Lib. I. Decretalium jam enume- ravimus.

Hactenus Bœhmerum pro Conscientiæ Libertate masculè perorantem audi- vimus, lubet jam ejus quoque sensum, & sententiam de statu servitutis, in quem Conscientia ex dominatu Papali (phra- sis est dicti interpretis) conjecta fuit, attentis auribus excipere.

§. II.

§. II.

De Dominatu Papali in Conscientias fidelium.

SUMMARI A.

14. Servitus, & Libertas simul stare non possunt. 15. Dominatus in Conscientias quid sit? & unde ortum habeat? 16. Iniquitatis arguitur. 17. Multo labore Protestantibus stetit ejus redemptio. 18. Argumenta Orthodoxorum pro Dominatu in Conscientias refert Boehmerus. 19. Subjunctis suis Resolutionibus. 20. Boehmeri Argumenta per ironiam laudantur. 21. Ipsi Protestantes hunc Dominatum in Conscientias ex ipsius testimonio exercuerunt in reformatos. 22. Libertas Conscientiae de fide fit suspecta.

14 **S**ervitus, & Libertas res adeo oppositae sunt, ut, ubi illa inducitur, haec amplius salva, & illaesa consistere nequeat. Libertas vincula odit, dominationem respuit: dum econtra servitus, & illa pati, & hanc ferre jubetur. Id quod status antiquae servitutis, jure Gentium introductae, abunde declarat: inde est, quod Conscientiae nostrae, si ab alieno nutu pendere debeant, liberae amplius dici nequeant. Audiamus Doctorem nostrum *Hallensem*, qui, postquam *Libertatem Conscientiae* in §. 13. libero omnino penicillo depinxisset, sic porro fari pergit: Huic (videlicet *CONSCIENTIAE LIBERTATI*) opponitur *DOMINATUS* in Conscientiam, qui *Libertatem* hanc prorsus tollit, cogitque homines poenis, malisque propositis, ut aliter sentiant, credant, agantque, quam ratio, & principia Religionis, cui adhaerent, ipsis dicitur, jubet, & praecipit. Et unde illa Dominatio iniquissima in Conscientias ortum habuit? ex Jure Romano, & Pontificio, respondet §. 3. Utrumque enim crassissimum *DOMINATUM* in Conscientias fovet, alitque, libertati que Conscientiae insidias struit, uti noto notius est. Huic Dominatui utique ob-

viaverit *Instrumentum Pacis*? Ita est in *Art. 17. §. 3.* sic cautum fuit: *Nulla Jura Canonica, vel Civilia, communia, vel specialia, Conciliorum Decreta, contra hanc transactionem, ullumque ejus articulum, aut clausulam unquam allegari, audiri, aut admitti debere, quo ipso (testatur Boehmerus cit. §.) simul LIBERTATI CONSCIENTIAE, quae utroque Jure prorsus conculcata erat, mirifice prospectum est.*

Dominatum hunc iniquitatis quam plurimum habuisse, consequenter his verbis recenset: *Inde orta sunt persecutiones contra eos institutae, qui Dominatui huic resistunt, nec suas cogitationes, aut actiones ad praescriptum modum componere studuerunt. Inde haeresis relata est inter crimina publica, poenis ultimi supplicii, aliisque afficienda, inquisitiones publicae institutae, imo bella etiam mota, & ferro, flammisque sevitum in dissentientes, ignis enim a pluribus retro saeculis unicum illud salutare remedium reputabatur, Conscientias constringendi, ut ab ore, nutu, & superstitione Cleri solummodo dependerent, & in summa ignorantia obbrutescerent laici. Papae! quid audio. Si hac tyrannide Papae in Conscientias hactenus grassati sunt, & etiamnum grassantur, profecto nec*

LUTHERO, nec BOEHMERO vitio vertendum est, quod in Summum Ecclesiæ Præsulem pari tyrannide uterque exardeat. Est hoc singulare Privilegium *Libertatis Conscientiæ*, ab utroque tam strenuè, & pro virili assertæ, dicere, & scribere, quod libet.

- 17 Quanto verò labore hæc vexa redimenda fuerit, ut *Conscientiæ Libertas* ex unguibus Papæ eriperetur, in §. 27. his verbis declarat, *si magnæ molis fuit, Romanam condere gentem, certè ingentis, imo majoris adhuc molis fuit, LIBERTATEM CONSCIENTIÆ, in jure gentium fundatam, & Scriptura sacra stabilitam contra ROMANAM GENTEM in Germania vindicare, & in pristinum restituere statum, qui à Divino Numine ei præscriptus est. Alias dici solet, facilius quidvis dissolvi, & destrui, quàm colligari, atque construi, sed in destruendo DOMINATU GENTIS ROMANÆ, Conscientiis singulorum vim truculentam inferentis, labores ingentes, difficultates multo sanguine superandæ, & pericula extrema Germaniæ nostræ subeunda fuere, antequam legibus publicis LIBERTAS CONSCIENTIARUM protestantibus restitueretur, & DEO, quæ DEI essent, redderentur, utpote, cui unicè imperium in Conscientias afferendum est.*

**TANTÆ MOLIS ERAT
ROMANAM VINCE-
RE GENTEM.**

- 18 Multa quidem (scribit §. 23.) sunt argumenta, quibus Papa, & qui ejus partes tenent, *Dominatum in Conscientias* stabilire nituntur. I. Quidem auctoritate S. AUGUSTINI, qui mutata sententia, *Dominatum* hunc Epist. 53. ad *Vincentium* his verbis defendit:

Mea primitus sententia erat, neminem ad veritatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fidos Catholicos haberemus, quos apertos Hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis. II. Quod Principis sit, prospicere salutem subditorum, indeque obligari, ut Clericis salutem hominum invigilantibus manus auxiliares præbeant. III. Interesse reipublicæ, ut una, & consonans sit religio. IV. Quia quies, & tranquillitas reipublicæ turbatur ex Religionum dissonantia. V. Quod injuria fiat DEO per falsas Religionés: ergo, cum hæc DEI causa sit, injuria quæ eidem inferitur, vi quoque ab Ecclesia propulsanda, & vindicanda est. Sed credisne, Boehmere, hæc argumenta à te solvi posse? mihi sanè tanti ponderis esse videntur, ut expugnatum impossibilia censeam. Verum, ut video, perspicacissimo, & illuminatissimo Boehmeri ingenio nihil impervium est, paratas jam offert solutiones. Et quidem

I. Ad auctoritatem S. Augustini sic respondet cit. §. 23. *Non RATIONE se S. Augustinus superatum esse ait, sed EXEMPLIS, quæ tamen, si cum ratione, & doctrina Christi pugnant, ipsum commovere non debuissent, ut à sana sententia recederet. Sed studium persequendi Donatistas induxit eum, ut mutaret sententiam, non sine dedecore, & ita posteris, Augustini auctoritate occæcatis, viam ostenderet, qua grassari possent in Conscientias hominum, libertatémque eorum penitus tollere. Meherclè ex tripode hæc Boehmerus! Ad II. Inde non fluere (scribit §. 24.) ut vi, ferro, flammisque*

que in dissentientes seruiatur. Adhibeantur media, quibus Christus usus est, admonitiones, preces, adhortationes, persuasiones: Religio enim non vult COGI, sed SUADERI. Ad III. Paucis se expedit, dicendo, non tam reipublicæ, quam Cleri Dominantis interesse, ut una & consonans sit Religio. Religio & cultus Divinus nihil commercii cum republica habet, & exempla docent, etiam reipublicam salvam esse posse sub doctrina DE TOLERANTIA. Ad IV. repōnit: Hoc fieri per accidens, ex eorum potissimum zelo immaturo, qui Dominatum in Conscientias querunt. Hi compescendi, & ad studium pacis, & tolerantie compellendi. V. Argumentum valida refectione concutit, dicendo: Quis iudicabit, DEO injuriam fieri in tanta Religionum discordia? Cur Magistratus non punit avaritiam, ambitionem, luxuriam, invidiam, superbiam, aliæque vitia mortalia, quibus etiam injuria DEO infertur? An DEUS commisit Magistratui hujusmodi vindictam, quæ ad reservata ejus pertinet? Atque his doctissimis Bœhmeri resolutionibus orthodoxos penitus exarmatos quis non videt?

20 Ponderatis argumentis, quæ Bœhmerus tum pro Libertate Conscientie tuenda, tum pro Dominatu Papali, ceu Libertatis hujusce hoste infensissimo, penitus supprimendo, in medium adduxerat, jam meam quoque Conscientiam dulci illo Libertatis spiritu titillari animadverti, & parum abfuit, quin jugum Papale generoso ausu excuterem. Verum hæc meditantem à proposito aliorum protestantium exempla rursus abstraxerunt, quos Libertatem Conscientie, quam sibi strenuè asseruerant, aliis, nempe reformatis denegâs-

se apud Bœhmerum lego. Ita enim ille §. 34. Negari nequit, eos (protestantes) sua sponte contra alios quoque eadem ferè arma sumpsisse, quibus Catholici contra eos usi erant. - - Postquam enim in Germania plures reformatæ Religioni sese addicerent, Lutherani, ubi prævalebant, haud veriti sunt, eos persequi, expellere, à pace excludere, & eodem in eos jure uti, quo Pontifici antea in protestantes usi erant. Mota tunc principaliter questio fuit (pergit in §. 35.) An reformati pace religiosa, hoc est, Libertate Conscientie frui queant? Denegâsse eam Theologos, & JCtos protestantes reformatis Dedekennus Consil. tom. 1. part. 1. lib. 3. sect. 6. Et Andreas Cranius dissert. de Pace religios. & Libert. Conscient. part. 1. proplem. 13. docent. Controversiæ huic tandem finis impositus est per instrumentum pacis art. 7. §. 1. quo cautum fuit, ut, quidquid juris, & beneficii cæteris Catholicis, & A. C. addictis statibus, subditisque tributum est, id etiam reformatis competere debeat. Et tamen ipso Bœhmero perhibente, hæc veritas omnibus Protestantibus usque modo persuaderi non potuit. Optandum sanè foret (inquit) ejus vestigia non extare, quæ immaturus zelus quorundam prodidit, & spiritum persecutionis manifestavit, quem aliàs in Pontificiis majores exprobrarunt. Plura circa hoc punctum videri poterunt apud Arnold in der Rezer-Historia part. 2. lib. 16. cap. 31. §. 26. & seqq.

Quare, cum videam, Dominatum 22 illum in Conscientias, quem Papæ non satis cautè, & circumspectè Bœhmerus affingit, suæ Sectæ hominibus non displicere; idcirco illa ab ipso miris laudibus commendata Conscientie Libertas mihi

mihi maximopere suspecta sit, imo, ut probabilitate nituntur, sed perpetuis
mox aperiam, argumenta, quibus ean- contradictionibus, & inanitatibus cere-
dem stabilire conatur, ne tenui quidem brinis vix stolidæ plebi fucum faciunt.

§. III.

*Libertas Conscientiæ in vincula conjicitur, & Dominatus
Papalis in Conscientias ab improperiis Bæbmeri vindicatur.*

SUMMARI A.

23. Ferina est Libertas Conscientiæ. 24. Quæ in Bæbmero multis erroribus obsita ex-
hibetur. 25. Remedium omne respuit. 26. Aliter S. Augustinus erroneæ Con-
scientiæ suæ consuluisse ostenditur. 27. Consilium, & remedium à Clero Romano
non esse petendum, Bæbmerus contendit, ejus temeritas castigatur. 28. Quam
Regulam dirigendæ Conscientiæ Bæbmerus proponat, inquiritur. 29. Dicit esse
Sac. Scripturam. 30. Confutatur. 31. Quis authenticus S. Scripturæ Interpres,
indagatur, & rursus Bæbmeri Sententia reprehenditur. 32. Bæbmerus vult Pon-
tificios in hac doctrina inconstantie arguere, sed itendidem vapulat. 33. Quæ
ergo ex mente Bæbmeri certa fidei norma sit, queritur. 34. Ejus erroneus con-
ceptus revelatur. 35. Bæbmero suadet, ut S. Augustinum in quaerenda verita-
te, & Regula Conscientiæ emuletur. 36. Verum non persuadetur. 37. In an-
gustias redactus Conscientiæ Libertatem pro norma Conscientiæ præscribit. 38. Quod
samen ostenditur, esse contra S. Scripturam, 39. & ex hac libertate natas fuisse
omnes hæreses. 40. Ab ipsis hæreticis repudiatam, 41. & Protestantibus in no-
stro Imperio Germanico. 42. Nec ab ipso Bæbmero defendi. 43. Summe inju-
riam existere Divinæ Providentiæ. 44. Dominatus in Conscientias vindicatur.
45. Nulli Ecclesiæ per vim fidem obtrudit. 46. Ecclesiæ habet evidentia credibi-
litate motiva. 47. Quando Ecclesiæ citra violentiam fidem imperet. 48. In
quos Ecclesiæ gladio, & igne animadvertat. 49. S. Augustinus à Calumnia
Bæbmeri vindicatur, & Dominatus Papalis ab improperiis Bæbmeri absolvitur.

23 **E**st hoc ferarum omnium commu-
ne fatum, ut Libertas, in qua à na-
tura primitus constituuntur, ipsis
damno, & exitio frequentissimè existat;
videas palantes per agros, per nemora,
per saltus discurrere, & cum maximè
Libertatem videntur consecrari, præci-
piti cursu incautas in laqueos incidere,
cujus suæ calamitatis authorem, si fari
possent, quem alium, quam ipsam...
quam cæco impetu sequebantur, & sto-
lide adamabant, ream agerent *Liberta-
tem*. Ita prorsus iis evenire existimo,
qui excusso suavi Christi jugo, contem-
ptisque Ecclesiæ legibus, ipsi sibi in
conscientia sua *Aram Libertatis* erigunt.
Volunt hi Conscientias suas à vinculo
legum adeo esse solutas, ut aliam eis le-
gem poni non posse arbitrentur, præ-
ter illam, quam cujuslibet Conscientia
pro

pro principiis, quibus imbuta est, sibi-
met præscribit: ex quo consequi ne-
cesse est, ut cujuslibet Conscientia &
imperet, & insimul pareat sibi, quo *Li-
bertatis* conceptu quid ineptius excogi-
tari possit, nemo non videt. Ferarum
jam latibula lubet excutere, hoc est,
Boehmeri argumenta, quæ pro stabili-
lienda hac *Conscientiæ Libertate* in lau-
data sua Dissertatione adduxit, & à no-
bis supra in §. 1. summa fide relata fue-
runt.

24 Jam pone erat, ut pedem nemori
inferrem, ecce, videor mihi videre
feram, fræni omnis impatientem, è
lucu quodam obscuro proflientem, ci-
tatissimo cursu per avia, & devia de-
currere, quam ex Boehmero intelligo,
Conscientiam erroneam vocitari. Non
utique (quod Dii avertant!) ipsius
Boehmeri hæc Conscientia erit? Est
omnino ipsissima, siquidem falsissimis
principiis imbuta errorem ex errore pa-
rit. Rem ocysus declaro. Admittit
ille, dari *Conscientiam erroneam* in §. 7.
ex ratione ibidem assignata, quia homi-
nes *nature corruptæ* vitio (cujus tamen
labris ipse, per DEI gratiam expers est)
non semper *facta*, vel *facienda* secun-
dum rei veritatem examinant. Et
(quod mireris in hoc homine incor-
rupto) nec medelam, nec medicum
agnoscit, qui sauciæ huic *Conscientiæ*
opituletur: ipsa sibi agrotanti medicus,
simul & medicina esse debet. An in-
credibilia me fari ais? relege, quæ ex
Boehmero in §. 1. hujus dissertationis
25 retuli. Volebat ibi unus aliquis
vulneratæ Conscientiæ medicum quæ-
rere, suasit agrotanti, ut artis peri-
tum advocaret, morbi statum eidem
sincerè exponeret, & boni consilii em-

blastrum patienter admitteret. Atqui
Boehmerus hoc prohibuit, dum scri-
bit §. 8. ejusmodi Consiliarios in *THE-
SI* tantum quid permissum sit, suadere
posse, non autem in *HYPOTHESI*,
an huic, vel illi hoc vel illud permissum
sit, fatua hac ratione persuasus, quod,
qui consilia circa *questiones Conscientiæ*
suppeditant, de intentione, & interna-
mentis operatione alterius judicare non pos-
sint, cum hæc sit unum de reservatis
DEI, qui solus cor intuetur, & inten-
tionem examinat, ideoque admodum in-
tutum est, ab aliis, quid salva Conscien-
tia fieri possit, petere. Quodsi verò
Conscientia errorum fluctibus jactata
illum ipsum statum, quem intra semet-
ipsam agnoscit, forinfecus aperiat (ne-
que enim id impossibile esse quisquam
dixerit, ut intima animi sensa alteri
patefaciamus) anne hoc casu consul-
tum haud erit, consilia peritiorum
quærere, in excutiendis erroribus, eo-
rum judicio stare, veritatem illis ma-
nudentibus inquirere? Non, in-
quam, hoc consultum est, reponit
Boehmerus cit. §. 8. Nam *sub pretextu*
consiliorum laicis fræna injiciuntur, ut de
questionibus, Conscientiam tangentibus de-
cernere non possint, sed à Cleri decisu, &
arbitrio dependere cogantur. Ergone
fluctuanti Conscientiæ, ubi agitur
de æterna felicitate aut perdenda, aut
obtinenda, à magistri ore, nutu, con-
siliis dependere, malum sit? Quid vio-
lentiæ patitur, qui consilium Sapien-
tis sequitur? *Via stulti* (ait Sapiens
Prov. 12. v. 15.) *recta in oculis ejus: quæ*
autem Sapiens est, audit consilia. Et
iterum: *Qui autem agunt omnia cum*
consilio, reguntur Sapientia. Prov. 13.
v. 10. Alterius longe mentis fuit 26

S. Augustinus, qui, ut familiari suo HONORATO, *Manicheorum* falsissimis dogmatis dementato, errorem eximeret, quid aliud suavit, toto libro, quod *de utilitate credendi* ad eum scripsit, quàm ut tales magistros quæreret, qui *Manicheorum* fallacias, & imposturas detegendo, limpida, & sinceram fidei Catholicæ veritatem ipsi exponerent. *Quærendi sunt*, inquit, *hujus rei Professores*, Hac quippe via Augustinus, qui & ipse antea adulterinis *Manicheorum* principiis depravatus erat, ad veræ fidei agnitionem se pervenisse fatetur: *ut enim à vobis* (scribit Honorato) *trans mare abscessi, jam cunctabundus, & hesitans, quid mihi tenendum: quid dimittendum esset: Que mihi cunctatio indies major oboriebatur, ex quo illum hominem FAUSTUM* cujus nobis adventus, ut nôsti, ad explicanda omnia quæ nos movebant, quasi de cælo promittebatur, audivi. Quid emolumenti erranti Conscientiæ Augustini attulerit, audivisse AMBROSIIUM prædicantem, ipse eod. lib. palam facit: *Jam ferè me*, inquit, *commoverant nonnullæ disputationes Mediolanensis Episcopi, ut non sine spe aliqua de ipso vetere testamento multa quærere cuperem, quæ ut scis, malè nobis commendata execrabamur.* Ita profectò est, haud melius Conscientiæ erroribus implexæ consulitur, quàm probi Magistri ductu, & consilio.

27 Sed hoc consilium (ait Bœhmerus) non est petendum à Clero Romano; hic enim in more habet, non consilio (quod sequendi Libertatem relinquit) erranti Conscientiæ succurrere, sed præcipiendo in eam dominatur, obtrudit per vim & coactionem credenda, cum tamen fides duntaxat per doctrinam sua-

dendo, exhortando, non imperando proponi debeat. Calumnia hæc est, quàm impudenti mendacio in nos jactis. Nemini Ecclesia Orthodoxa per vim fidem obtrudit, sed si qua violentia, coactione, aut pœnarum supplicio in quosdam hæcenus usa fuit, non alii fuere, quàm qui agnita etiam veritate, errorem suum cum pertinacia tueri volebant. Audiatur rursus Sanctus Augustinus cit. lib. qui, quod Bœhmerus nobis objectat, vulgare, & commune hæreticorum omnium convitium esse, scribit: *Profitentur hoc omnes heretici, eoque Catholicam maxime criminantur, quòd illis, qui ad eam veniunt, præcipitur, ut credant: se autem non jugum credendi imponere, sed docendi fontem aperire gloriantur.* - - Hoc enim faciunt nullo robore præditi, sed ut aliquam concitent multitudinem nomine RATIONIS: qua promissa naturaliter anima gaudet humana, nec vires suas, valetudinemque considerans, sanorum escas appetendo, quæ male committuntur nisi valentibus, irruit in venena fallentium. Nam VERA RELIGIO SINE QUODAM GRAVI AUCTORITATIS IMPERIO INIRI RECTE NULLO PACTO POTEST.

Sed redeo ad Bœhmerum, & quæ- 28
ro: si adeo tutum non est, Conscientiam suam credere alieno ductui; unde ergo illa lumen petet, quo seipsam sine erroris offendiculo intueri, ac clarè perspicere queat, num acta, aut agenda ad amissim primæ veritatis colliment, eique consentanea sint, nec ne? An 29
S. Scriptura pellucidum, & minime fallax illud speculum est, in quo cujuslibet Conscientia, & errores, si quibus irretita est, detegere, aut, si quidem, recta est, rectitudinis suæ principia sole
cla-

clarius intueri valeat? Ita quidem sentire videtur, dum scribit §. 21. *DEUS ex benignitate singulari verbum suum nobis dedit, singulisque publicavit, ut in eo, tanquam speculo quodam nos intueri, & mentis nostræ falsas, fraudulentâque persuasiones cognoscere queamus. Non dedit ideo Scripturam Sacram, ut ab aliorum decisione dependeamus sed ut ipsimet eam scrutemur, & viam salutis in ea investigemus.* Si hæc propositio tam vera est, quàm liberè à *Bœhmero* enuntiatur, qui ergo sit, ut inter tot sectas, quæ olim fuerunt, & hodie sunt, quarum quælibet *Sacram Scripturam* scrutatur, & viam salutis (sua quidem opinione) in ea investigat, tam diversa, & opposita de ejus sensu habeantur judicia, tam dissonantes interpretationes quotidie procedantur? Jam per duo sæcula, & quod excurrit, *protestantes, & reformati*, ut *Mysterium Evcharisticum* evolvant, lucidissimum hoc speculum, *S. Scripturam* inquam, inspiciunt: illi *realem* Christi præsentiam in actuali sumptione vident, isti nudam tantum *figuram*. Profectò aut isti, aut illi errant, aut utrique: aut illud consequi necesse est, quod *S. Scriptura* speculum illud non sit, in quo cuilibet intuenti veritas mox occurrat, aut error Conscientiæ actutum patefiat. Dic mihi *Bœhmere*: erratne *Calvinista*, qui negat *realem* Christi præsentiam in Evcharistiæ sumptione? errare omnino dices, quia ex *S. Scriptura* certo constat, ais, in actuali sumptione panis Evcharistici summi insimul Corpus Christi *realiter* præsens: At verò *Calvinista* replicat, se eodem tempore *S. Scripturam* rimatum fuisse, sed nil aliud reperisse, quam pa-

nem Evcharisticum ut aliquid *præfigurativum* tantum præsentia Christi, ideòque te, tuosque erroris damnat. Quæ igitur fiducia scribere ausus es, in *Sac. Scriptura* quemque *falsas, fraudulentâque persuasiones cognoscere posse*? Fortè dices, *Calvinistas* non benè comparatò animo ad legendas *S. Scripturas* accedere, ac propterea mirum non esse, quod illi oculos habeant, & non videant. Sed idipsum tibi objectabit *Calvinista*, teque tuismet verbis confutabit; dum scribis §. 11. *DEUS* singulis dedit *intellectum & vim ratiocinandi, ut possint Scripturas Sacras scrutari, & ductu rectæ rationis de iis statuere, quæ agenda sunt.* Si ergo singulis dedit *Scripturas* intelligere, etiam *Calvinista* dedit: aut ipsis improperebis, quod non *ductu rectæ rationis de Sacra Scriptura sensu* statuunt? condemnabunt eodem te crimine, si iniquus adedò in ipsos iudex extiteris. Quid ergo sequitur ex tua propositione? hoc, quod non quisvis, qui *Sac. Scripturam* inspicit, veritatem videat, non vitio ipsius veritatis, quæ ibidem, velut in cortice nucleus, recondita latet, sed lippitudine oculorum, qui, sua acie, quo pertingere non possunt, penetrare tamen se posse temere confidunt. Plena periculi alea est, suo unius oculo fidere. Sine luce Divina *Mysteria* non videntur, sine duce tutò non investigantur. Audi, quid Princeps Apostolorum occasione Epistolarum *D. Pauli* nobis insinuet: in quibus (Epistolis Pauli) sunt quedam *difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem.* 2. Petri 3. v. 16. in hisce autem intellectu difficilibus neminem ullum sibi fidere debere, idem

idem Christi Vicarius paulò ante asseruit, nempe *cap. 1. v. 20. Hoc primum intelligentes, quod omnis Prophetia Scripturæ PROPRIA INTERPRETATIONE non sit.* Si ergo sensus S. Scripturæ propria interpretatione non eruitur, quomodo verbis tuis Bœhmere, fides constabit, dum confidenter scribis: *DEUS singulis dedit intellectum, & vim ratiocinandi, ut possit scrutari Scripturas Sacras, & ductu recte rationis de iis statuere, quæ agenda sunt?* Temeritatem hujus tuæ propositionis discite ex S. Hieronymo, qui Paulino suo ita scribit: *Tractant fabrilia fabri: sola Scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant - - - hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc soppista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam discunt.* Ex hac Libertate interpretandi, quam cuilibet privato concessam esse contendis, natas fuisse hæreses, & priorum sæculorum fasti, & præsentis temporis calamitas abunde demonstrat. Audiatur rursus S. Augustinus *Tract. 18. in Joan. Non natae sunt hæreses, inquit, nisi cum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene; & quod in eis non bene intelligitur, etiam temere, atque audacter asseritur.* Quapropter ingenuus quisque cum Eunuchò illo *Ca. 12. v. 31. Putasne, intelligis, quæ legis? & quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?*

31 Quis ergo ille authenticus Verbi Divini interpres, qui, ne fallatur, & in errorem inducatur Conscientia nostra, genuinum ejusdem sensum, & quæ dogmata fide Divina credenda sint, luculenter exponat? Pontificii, respondet Bœhmereus §. 10, hoc iudicium deserunt

Ecclesiæ. An malè? Ecclesiæ equidem ipsius Christi testimonio *columna veritatis* est, adversus quam portæ inferi nunquam prævalere poterunt. Est schola *Spiritus Sancti*, in qua ipse Magister veritatis pro cathedra sedet, & sacra *Ænigmata* ipsi exponit. Est electa *Servatoris nostri Sponsa*, quacum is semper est, eritque in sæcula, nullum igitur errandi periculum est. Si quis ab ejus ore, & nutu dependeat, ejus doctrinam, ab Apostolis hautam, continuata sæculorum serie ad nos usque traductam, amplectatur, veterum Patrum consensum, qui, ut notat Illustrissimus Bossuet *Instruction contre la version du Nouv. Test. de Trevoux pag. 202.* præcipuus canalis est, per quem Ecclesiæ genuinum Scripturæ sensum ad nos usque derivat, pro authentica Verbi Divini interpretatione agnoscat, & recipiat. Ab hujus Ecclesiæ unitate dum se temerario ausu separarunt *heretici*, inde mera confusio, & perpetua aberratio secuta est, ut totidem jam dentur Scripturæ expositiones, imò totidem Religiones, quot capita; id quod graviter notavit Vincentius Lirinensis, dum dixit: *Idcirco multum necesse est propter tantos tam varii erroris anfractus, ut Prophetica, & Apostolica interpretationis linea secundum Ecclesiastici & Catholici sensus normam dirigatur.*

Quid ad hæc Bœhmereus? *Ipsi Pontificii, ait, sibi non constant in hac doctrina, uti præsens Controversia de suspectis doctrinis Quesnelli, quos Papa damnavit, docet.* Infirma prorsus est hæc oppositio. Fuere quidem (non diffitemur) qui illam famosam Constitutionem *UNIGENITUS*, qua felicissimæ recordationis *CLEMENS XI. P. M.* An-

no M.DCC.XIII. die 8. Septemb. *QUESNELLI* centum & unam Propositiones anathemate confixit, nolebant recipere, attamen id non ea intentione ab illis factum est, quasi authoritatem S. Pontificis in dubium vocare vellent, sed quod erronea persuasione inducti existimarent, illas quoque doctrinas, quæ hæcenus juxta mentem S. AUGUSTINI, & D. THOMÆ AQUINATIS in Scholis, & Academiis Catholicis absque ulla Censura traditæ fuerunt, unâ cum *Quesnelli* Propositionibus fuisse damnatas; unde dictus Pontifex litteris ad universos Christi fideles die 1. Septembris Anno 1718. datis, quæ incipiunt: *Pastoralis Officii* &c. declaravit, suæ intentionis haudquaquam fuisse, receptas illas *Augustini & Thomæ Aquinatis* Sententias sub reprobatis *Quesnelli* Propositionibus comprehendere. *Ceterum* (sunt verba dictæ Epistolæ) in hoc ipso præpostero judicio consuetum, calumniandi morem non derelinquunt; nisi enim eos excæcarent malitia eorum, ac nisi diligerent magis tenebras, quàm lucem, ignorare non deberent, Sententias illas, ac doctrinas, quas ipsi cum erroribus per nos damnatis confundunt, palam, & liberè in Catholicis Scholis, etiam post editam à nobis memoratam Constitutionem sub oculis nostris doceri, atque defendi, illasque propterea minime per eam fuisse prosriptas. Qua verò Religione, & obsequii testificatione illam Bullam *Unigenitus* Archiepiscopi, Episcopi, totusque Clerus *Gallicanus* receperit, liquido constat ex litteris *Nonis Februarii* 1714. ad eundem Pontificem datis, quarum initium sic habet:

BEATISSIME PATER! Quod olim uni Antecessorum tuorum Pontifici ex-

cellentissimo scribebat unus ex Antecessoribus nostris doctrina, & pietate conspicuus, *POLLICERI SE SECURUM DE TOTIUS GALLIÆ DEVOTIONE SUPER STATU FIDEI CAPTARE SEDIS APOSTOLICÆ SENTENTIAM*, idem nos ultro hodie Sanctitati vestræ pollicemur, ac renovamus obsequium. Quam improvide, igitur, ne dicam, impudenter *Bœbmerus* scripsit: Pontificios sibi met non constare in hac doctrina. Sed indulgendum est hoc vehementiæ dolorum, quos partui jam proxima *Libertatis* puerpera, *Bœbmerus*, perlentificat.

Uterius jam progrediamur. Quam ergo normam certam, & infallibilem ipsi *Protestantes* Conscientiæ præstituant, qua se vel laqueis errorum extricare, aut, ne in illos incidat, præcavere sibi possit? *Protestantes* quidam, (non sine stomacho reponit *Bœbmerus* cit. §. 10.) *Decisionem Cleri, & Principis, quidam solius Principis* desiderant. Utrumque ipsi displicet. *Non penetrant*, inquit, *ejusmodi leges ad intellectum, ut aliter rem concipiat, aliterque credat, quàm interna mentis contestatio ipsi dicitur*. Unde necesse foret, ut quis ageret contra dictamen Conscientiæ suæ, id quod tamen ex omnium Theologorum Sententia sine peccato fieri non potest. Ad-
32
33
34
verto jam, ubi ulcus in Conscientia *Bœbmeri* lateat, de credendis vult prius rationibus convinci, & ita persuaso intellectu fidei assentiri, verbò, prius vult SCIRE, & deinde credere. Sed hoc est fidei conceptum evertere, fides enim non ratione investigatur, sed auctoritate dicentis tenetur. Quod intelligimus, ait S. Augustinus lib. de utilit. cred. debemus rationi: quod credimus, auctoritati. Si autem illud distinxat credere

dere volumus, quod mente comprehendimus, ratione assecuti sumus, fidei meritum amissimus. *Nec fides habet meritum*, ait Gregorius Homil. 26. *Cui humana ratio præbet experimentum*: sin vero, quod nescitur, credendum non est, ne quidem dari amicum in mundo credam. *Nibil sine cognitione esse credendum, qui possum dicere?* ait S. Augustinus cit. lib. *Cum & amicitia, nisi aliquid credatur, quod certa ratione demonstrari non potest, omnino nulla sit, & sepe dispensatoribus servis sine ulla culpa dominorum credatur.* Id quod ulterius cit. S. Doctor exponit: *Quomodo serviant parentibus liberi, eosque mutua pietate diligant, quos parentes suos esse non credant. Non enim ratione ullo pacto sciri potest: sed interposita matris auctoritate de patre creditur: de ipsa verò matre plerumque nec matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis. Nam cui furari fillus potest, aliisque supponi, nonne potest decepta decipere? Credimus tamen, & sine ulla dubitatione credimus, quod scire non posse confitemur, quanto ergo magis in negotio Religionis illud credere debemus, non quod propria rationis investigatione tenemus, sed quod auctoritas eorum nobis comendat, quibus refragari ipso Christi Oraculo nefas est, utpote qui dixit: *Qui vos audit, me audit.* Rursus audiatur S. Augustinus sepe cit. lib. *In Religione verò quàm iniquius fieri potest, quàm, ut DEI Antistites nobis non factum animum pollicentibus credant, nos eis præcipientibus nolimus credere?* Si nôsse placet, quorum auctoritate S. Augustinus ad credendum persuasus, & ad fidem orthodoxam amplectendam inductus sit. (nam & ille olim in eodem luto hæsit, quo etiamnum Bæbmerus, hoc sole*

discrimine, quod ille MANEM, unde secta *Manichæorum* orta, hic LUTHERUM seductorem nactus sit) ipse Honoratum familiarem suum alloquens, & ad ejusdem fidei agnitionem alliciens, his verbis explicat cit. lib. *sine paululum mecum ipse considerem (quoniam Christum ipsum, quomodo apparere hominibus voluit, qui istis etiam vulgaribus oculis visus esse prædicatur, ego non vidi) quibus de illo crediderim, ut ad te jam tali fide præstructus accedam. Nullis me video credidisse, nisi populorum, atque gentium confirmatae opinioni, ac fame, ad modum celeberrima: hos autem populos Ecclesiæ Catholice Mystera usquequaque occupasse.* Ecce hac via Augustinus erranti Conscientiæ remedium invenit! sequere ergo Bæbmere Augustinum, quærentem, qui secutus es errantem; si fors ideo ejus vestigia legere erubescis, quod orthodoxæ Ecclesiæ columna sit, non pudeat te eundem sequi, vel ex hoc capite, quod secta quoque vestra eundem suum faciat. PAPPUS nomine, unus ex præcipuis vestris Verbi DEI Ministris ait: *S. Augustinus in Lutheri schola educatus, verus Lutheranus fuit.* Florimundus Remondus de *Origine, incremento, & decremento hæresum part. 3. cap. 11.* quod quidem stultissimum commentum, quanquam risu, & cachinno explodendum sit, contra Bæbmerum tamen mihi suppeditat hoc argumentum: si AUGUSTINUS Lutheri discipulus fuit, neque tamen Magistrum suum salva Conscientia se sequi posse agnovit, quid moraris Bæbmere, quin repudiata *Libertate Conscientiæ*, à pseudo-Magistro tuo *Lutbero* adeo adamata, cum *Augustino* te Ecclesiæ orthodoxæ vinculis mancipes? Non 36 pos-

possum, inquis, agere contra Conscientiam, bene est: potes tamen deponere Conscientiam. Replicas: non sum convictus. Convincat te ratio, exemplum, auctoritas *S. Augustini*: convincat te unanimis Patrum consensus. Convincat te Ecclesiæ autoritas, qua sine nec Evangelio *Augustinus* credere voluit. Sed frustra sum. Bœhmerus nec *Sac. Scripturæ Conscientiam* suam credit, quanquam illam speculum pellucidum esse §. 19. dicat, in quo quisque *falsas, fraudulentæque persuasiones* cognoscere queat, nam hoc lumen ei rursus aufert, §. 10. ob varias, & oppositas interpretationes, quas de ejus sensu, & intellectu quælibet secta sibi format. Non rationi confidit, ex eodem Capite. *Nemo enim* (ait §. 10.) *à recta ratione alienum se quid agere, aut constituere credit, sibi aliisque persuadere conatur, sua principia, præcepta, regulasque vivendi rectæ rationi, & Verbo Divino congruere, ceterorumque interpretationem peccare, erroneam, falsamque esse.* Doctorum, ut ut Religione & Sapientia quàm maximè conspicui sint, consilia respuit. Ecclesiam *Romano-Catholicam* non audit, quia hæc, ait, fidem per *vim, & coercionem*, obtrudit, cum tamen fides duntaxat suaderi, nullatenus imperari possit. Decisiones *Principis, & Cleri* etiam intra suam Sectam non admittit. Quam igitur normam Bœhmerus præstituat, secundum quam tuto, & secure agat conscientia, & se ab erroris contagione immunem præstet, si nullum ex his, quæ adduximus, momenti ei præsidio esse possit? id Consilii ipsi succurrit, quod in desperatis causis, ut ut quam minimum profit, probari solet. *Sentiant, inquit, credant, agantque singuli se-*

cundum principia, quibus imbuti sunt, putantque se coram DEO hoc modo ita agere, & sentire posse, & debere; in hoc quippe videtur consistere LIBERTAS CONSCIENTIÆ. Hic est ille partus, qui tot genitores habuit, quot Hæresiarchas hæctenus Ecclesia vidit. Unde Bœhmerus in hoc puerperio obstetricis magis, quàm parentis officium facit. Quodsi verò nunc ostendero, hanc *Conscientiæ Libertatem* repugnare I. *Sac. Scripturæ*, II. esse matrem omnium hæresum, III. ab ipsis hæreticis repudiari, IV. à Protestantibus in Imperio, non agnosci. V. Ab ipso Bœhmero proscribi, VI. *Divinæ Providentiæ, & Sapientiæ crimen inferri per Sacrilegam* hanc libertatem, neminem futurum existimo, qui in meam non abeat Sententiam, ac monstruosam hanc *Conscientiæ Libertatem* vincula mereri, suo quoque Calculo confirmet.

Atque ut à SS. Paginis exordiar, 38 missis sexcentis aliis, illum duntaxat locum ad *Ephes. 4. v. 5.* adduco, ubi ita Apostolus: *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* Si una tantum est fides juxta Pauli Oraculum, quis sibi persuadeat, quod inter tot sectas DEUS voluerit relictam esse *Conscientiæ Libertatem*, credendi, quod quisque secundum principia illius sectæ, cui addictus est, credendum esse opinatur? Hanc unicam fidem inquirere necesse est, quisquis salutem æternam invenire anhelat: ideo ait Apostolus *cit. cap. v. 11.* *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores.* Ut quid tot ministros Christus constituit? Audi rursus Apostolum in consequentibus verbis respondentem:

ad Confirmationem Sanctorum, in opus ministerii, in aificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei. Quodsi subinde omnis horum ministrorum labor eò spectat, ut in unitate fidei coadunemur, quomodo jam poterit esse relicta Libertas cujuslibet Conscientiæ, sentiendi, & credendi, quod secundum principia, quibus semel imbutus est animus, credendum esse opinatur, cum hoc pacto (sectis adeo à se invicem dissidentibus) nunquam evenire poterit, ut in unitatem fidei colligamur. Verba jam Cornelii à Lapide, in Comment. ad hunc locum Pauli adscribere placet. „Una est fides, quæ
 „ad DEUM, & salutem nos ducit, non
 „multa; unus est Dominus, non mul-
 „ti; plæne ergo aberrant, & in errorem,
 „ac æternam perniciem abducunt po-
 „litici, & libertini nostri, qui tam in
 „fide Lutheri, Calvini, Memmonis, &
 „quavis alia, quàm in una vera Ca-
 „tholica Romana fide salutem suis pro-
 „mteunt: certum enim est, has non
 „unam esse, sed alias, & alias fides:
 „Apostolus autem docet, unam tan-
 „tum esse fidem veram, quæ recta est
 „ad salutem via. Unde sequitur, alias,
 „& diversas ab hac fide, imo illi con-
 „trarias, non fidem, sed perfidiam es-
 „se, quæ ducit non ad cælum sed ad
 „gehennam. Hæc citatus interpretes.

39 Ex Libertate Conscientiæ, ceu pullum ex ovo, exclusas fuisse hereses, quotquot hæctenus orbis vidit, demonstrare operosum haud erit. Quid enim est heresis, quàm perversa, & ertonea doctrina doctrinæ Christi contraria, quæ aliud credendum esse dicit, quàm quod Christus credendum esse constituit. Unde autem depravata ejusmodi do-

gmata, dogmatis Christi contraria, originem suam duxere, quam à Libertate Conscientiæ, qua cuilibet credere fas esse judicatur, quod secundum principia suæ sectæ, credendum esse opinatur? aut negas fortassis id heresim esse? infero ego: ergo nequidem dantur hereses (quod tamen est contra Apostolum 1. Corinth. 11. v. 19. dicentem: Oportet & hereses esse) cum nemo præsumatur scienter errorem velle complecti, quin potius (quod certe Bœbmerus non abnuet) quisque apud se ita persuasus est, illa dogmata, tanquam fidei articulos esse credenda, quæ secta illa, cui fidem dedit, pro talibus habet, & agnoscit. Unde illud consequi necesse est, quod diximus, quod scilicet ex Libertate Conscientiæ omnes natæ sint hereses, illaque monstrorum horum foecunda parens extiterit: sicut autem heresis tanquam fidei Christianæ destructiva excindendi debet, ita Conscientiæ Libertas, quæ mater est heresum, tolerari haudquam potest.

Quos motus sacrilega hæc Conscientiæ Libertas inter ipsos diversorum studiorum heterodoxos excitaverit, homini in re Historica non peregrino peregrinum non est. Non recensere vetera, cum nostrorum temporum exempla abundè suppetant. Notissima est Historia vel ipso Bœhmiero teste §. 34. illius dissidii, quod Lutheranos inter, & Zwinglianos ratione S. Cæne vehementissimè exarserat, dum, quam illi in sumptione Evcharistiæ realem Christi præsentiam adesse affirmaverant, illi ex adverso præfractè negârunt. Lutherani præter complures Libros, Dialogos, Confessiones, Epistolas in odium Zwinglianorum emissas, multas insuper ha-

habuerunt Synodos, quibus de opprimendis Sacramentariis aditârunt, quin multi eorum se quoque Catholicis junxerunt, ut *Zwinglianos* facilius opprimerent, in quos tanquam pestilentissimos hæreticos acerbè invehebantur, eisque aqua & igni interdicebant: nec erant contenti, nisi omnes expresse profiterentur, non se tantum, sed etiam impios Corpus & Sanguinem Christi corporaliter & substantialiter manducare. Si quis jam quærat, unde ejusmodi simultates ortæ sint? quam aliam causam reddemus, quàm *Libertatem Conscientiæ*, quippe qua factum est, ut *Zwingliani* sibi integrum fore existimarent, *realem* Christi præsentiam in *Evcharistia* audacter inficiari, quam tamen toto spiritu, omnique animi contentione *Lutherani* propugnabant. Inde odia, simultates, & bella. En fructus pacis, quos parit *Libertas Conscientiæ*.

41 Quid de *Confessionistis*, sive *Protestantibus* in nostra Germania dicam. *Libertatem Conscientiæ*, quam sibi contra Catholicos strenuè vindicabant, invadebant *Reformate Religionis* alumnis, persequabantur eos *Lutherani*, expellebant, à pace excludebant, ut hujus *Historiæ* locupletissimus rursus est testis *Bœhmerus* cit. §. 34. & seqq. Et quamquam is horum errorem elevare, & excusare conetur, dicendo: *Sunt in quavis Ecclesia turbidi, spiritum persecutionis gementes, & dissentientium hostes insensissimi, attamen hæc non ipsi Religioni, sed malitiæ hominum adscribendum est.* Frigida tamen est hæc excusatio: has turbas quis alius furor excitavit, quam ille, quem *Libertas Conscientiæ* recens parta accendit?

Ut arma quoque ex domo rei pe-42 tam, ac *Bœhmerum* suismet telis configam, verba ejus admetior, quæ scribit §. 7. *Communis sensus docet, intellectum admodum seduci à voluntate, ejusque impulsu, ut aliter sepe rem concipiamus, quàm reverà sese habeat.* Et ne credamus, malum hoc particulare esse, & hanc deviationem unius, vel alterius hominis vitio fieri, ipsam hominis indolem generaliter ita esse vitiatam in subsequentiis verbis declarat: *Homines natura improbi sunt, & morbo innato laborant, ob quem, ductu concupiscentiarum suarum facta vel facienda pessimè, minusque rectè inspiciunt, nec secundum rei veritatem examinant, imo nequidem certam Conscientiam de iis sibi formare possunt.* Unde ego jam infero: si tanta est corruptio humanæ naturæ, & in errores inclinatio, qui fieri posse existimem, ut huic malo medeatur *Conscientiæ Libertas*? Si homines à concupiscentiis suis illecti, sæpissimè in transversum aguntur, ut facta vel facienda pessimè inspiciant, an non in profundiores errorum vortices se præcipitabant, si liberum ipsis sentiendi, & credendi arbitrium relinquatur? Ferociens equus laxato fræno quò non ruit? Scribit *Bœhmerus* §. 9. *Solam RECTAM Conscientiam normam agendi esse debere, quia hæc demum rectè judicat secundum veritatem principiorum.* Sed quis ille, qui rectè judicat secundum veritatem principiorum? *Lutherus* sibi hoc judicium vendicat, vendicat sibi quoque *Calvinus*, *Zwinglius*, *Montanus*. Quomodo autem hos omnes rectè judicare secundum veritatem principiorum dixeris, qui in ipsis principiis quàm maximè sunt discordes, ita,

C 3

ut,

ur, cum ex contradictoriis unum necessario *falsum* esse debeat, etiam horum Heterodoxorum principia simul *vera* esse non possint. Hoc autem pacto, quomodo *Lutherus*, aut *Calvinus*, aut reliqui hujus furfuris Novatores persuasi esse possunt, se recte judicare secundum veritatem principiorum? sic ergo apparet, quod *recta* Conscientia cum *Libertate*, à quo hæc principiorum, & quæ secundum illa regulantur, judiciorum diversitas ortum trahit, simul stare non possit.

43 Denique ex *Libertate Conscientie*, quam ventosa declamatione super astra Bøhmerus effert, illud absurdi sequitur, quod Divina Providentia deficiat in necessariis; quod sic ostenditur: DEUM veram, eamque unicam salvificam Religionem instituisse, qua ab hominibus coli petit, nemini indubium est: ergo debuit etiam ordinasse media, signa, & argumenta idonea, quibus facile vera illa Religio à Sectis falsis discernatur: Frivolum quippe foret, proponere finem, & nihil certi statuere de mediis, quibus ad illum pervenire oporteat; atqui admissa *Libertate Conscientie* similia signa, media, & argumenta veram Religionem discernendi à spuria, Divina Providentia non videtur instituisse: ergo. Primum Enthymema per se liquet. Subsumptum ita demonstro. Stante *Libertate Conscientie* liquido non constat, quænam ex tot Sectis vera illa à Christo instituta Religio sit; cum hæc ipsa incertitudo causa sit, cur Bøhmerus velit, cuilibet liberum sentiendi, & credendi arbitrium esse relinquendum; quodsi enim certò constaret, Sectam v. g. *Lutheri*

esse illam veram Religionem, in qua DEUS se coli petit, jam *Calvinista* liberum amplius non foret credendi, in sua Secta haberi fidem salvificam. Aut enim pro Secta *Lutheri* extant signa illustriora veræ Religionis, quàm pro Secta *Calvini*? aut sunt prorsus æqualia? Si prius dixeris: quomodo liberum sit *Calvinista*, secundum Sectæ suæ principia sentire, & credere, cum certiora suppetant signa, & argumenta pro vera Religione ipsius Sectæ *Lutheri*? ubi enim de fide salvifica quaeritur, non est locus opinionibus, cum non versemur in materia *topica*, ubi alterutri parti assentiri intellectui integrum est. Sin autem contendas, pro utraque Secta *Lutheri*, & *Calvini* æqualia prorsus signa apparere, jam nullum superest medium, quo possit *vera* Religio à *falsa* discerni: unde conficitur, admissa *Libertate Conscientie* Divinam Providentiam deficere in necessariis, imo infinitam DEI sapientiam sibi manifestè contradicere: ut quæ veram Religionem hominibus colendam, tenendam præcipit, illius tamen præ cæteris signa satis explorata non exhibet. Cepisti hæc argumenta Bøhmere? Ecce tam impia, tam sacrilegæ, tam blasphemæ sequelæ ex tuis falsissimis principiis fluunt, quibus *Libertatem Conscientie* stabilire frustra contendis. Apposite huc verba Lactantii de *Orig. error. lib. 2. cap. 6.* quadrant: *Semper argumenta ex falso petita ineptos, & absurdos exitus habent.* Malesuada ergo *Conscientie Libertas* conjiciatur in vincula, & malesanus ejus author aut fautor in pistrinum detur. Furat ibi, per me licet, & vociferetur:

UT

UT QUID ENIM LIBERTAS MEA JUDICATUR AB ALIENA CONSCIEN- TIA. 1. Corinth. 10. v. 29.

44 Quo *Dominatum* in Conscientias quam à Papa, ejusque Clero non sine tyrannide exerceri, stentoria dicacitate Bœhmerus iterum, iterumque clamat, ab impactis impropriis vindicemus, & infimul impudenti huic declamatori mendax os occludamus, duo breviter demonstranda sunt. I. Nemi- ni fidem ab Ecclesia per vim obtrudi, nec quemquam ad fidem orthodoxam amplectendam *invitum* compelli. II. Supplicium, si quod de hæreticis retroactis sæculis ab Ecclesia, & Orthodoxis Principibus sumptum est, justifi- simè sumptum fuisse.

45 Quod igitur I. punctum attinet, à primis nascentis Ecclesiæ exordiis ad usque moderna tempora hæc doctrina, & praxis obtinuit, ut nemo alicui Pro- positioni assensum fidei Divinæ præstare teneatur, antequam ei motiva *credibilitatis* taliter fuerint proposita, ut prudenter persuasus sit, aliter nec credi posse, nec debere. Audiatur *S. Thomas* Scholarum nostrarum Theologicarum lucidissimus Phœbus 2. 2. Q. 1. art. 4. ad 2. *Non crederet quis (ait) nisi videret, ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi.* Est hæc doctrina omnino conformis Evangelio. *Joan. 15. v. 22.* Christus de iis, qui non credebant, ait: *Nunc autem excusationem non habent*, scilicet, post- quam fides in verum Messiam ex moti- vis exhibitis evidentè illis apparuit credibilis, & tamen non crediderunt. Eousque ergo non credentibus locus

est excusationi, quoad intellectus de moti- vis *credibilitatis* plenè fuerit persua- sus: semel autem persuasus, & convi- ctus intellectus, de veritate sibi ab Ec- clesia proposita hoc suum judicium, deinceps proponit voluntati, quæ quasi dulci quodam fascino illecta, amicissi- ma imperii reciprocatione intellectui imperat *assensum fidei*, quo fit, ut intel- lectus ejusmodi propositioni citra ul- lam vim, aut coactionem omnino li- berè, & voluntariè assentiatur. Unde bene Augustinus *de Prædestinat. Sanct. cap. 2. Cætera potest homo nolens; credere autem non nisi volens.* Et S. Ambrosius super *Epist. Pauli Rom. 4. v. 4. Aut crede- re, aut non credere voluntatis est; neque enim cogi potest ad id, quod manifestum non est.*

Rogas: habetne Ecclesia Romana 46 evidentiæ ejusmodi *credibilitatis* moti- va? habet omnino. *Testimonia ejus credibilia facta sunt nimis. Psalm. 92. v. 5.* Habet à persona Christi Authoris sui: ab integritate & rectitudine doctrinæ: à sanctitate sectatorum fidei nostræ Ca- tholicæ: ex miraculis tot, & tantis, omnibus retrò sæculis in confirmatio- nem fidei nostræ perpetratis: à modo, quo fuit fides nostræ propagata: ex constantia Martyrum præpe innumero- rum: ab excellentia, & conditione eor- um, qui nostræ Religionis fuerunt: ex vaticiniis & Prophetiis &c. quæ omnia, apud nostros Polemicos fusius exposita Sagax fidei veræ Indagator re- periet. Et quod præter hæc omnia cre- dibilitatis motiva omnium præstantissi- mum est, *lumen fidei* Ecclesia desuper habet, quod specialiter animam inter- ne illustrat, ut proposita fidei myste- ria evidentè credibilia esse agnoscat:

vide Concil. Trid. Sess. 6. de Justificat. cap. 6. Hoc verò lumine deficiente, nec intellectus de proposita veritate persuadetur, nec voluntas pia motione afficitur. *Etsi DEUS ipse (sunt verba S. Augustini Lib. 15. de Civit. DEI cap. 6.) utens creatura sibi subdita in aliqua specie humana sensus alloquatur humanos, nec interiore gratia mentem regat, atque agat, nihil prodest homini omnis prædicatio veritatis.*

47 Quodsi igitur intellectus, lumine fidei desuper illustratus, proposita sibi Religionis nostræ mysteria credibilia evidenter agnoscat, quid mali facit Ecclesia, quod taliter dispositæ, ac ad credendum debite comparatæ Conscientiæ fidem imperet? quam non querere, supina ignavia est, quam agnitam non admittere, maxima temeritas est, contra quam niti, summa pertinacia est, in qua amplectenda Libertatem admittere, error inexcusabilis est. Hanc cum imperat Ecclesia, non necessitat *necessitate coactionis, sed necessitate finis*, ut cum S. Thoma 1. part. q. 82. art. 1. C. loquuntur nostri Theologi. Sed audio Bœhmerum ejulantem: *Non sum convictus de veritate Sententiæ contrariæ, aliter judicare non possum, quam secundum principia, quibus imbutus sum. Non possum agere contra Conscientiam, & quæ sunt aliæ barbaræ ejusmodi exclamations. Bœhmere, præjudicia, quibus animus tuus vehementer occupatus est, sepone, lumen à Patre luminum ardentibus precibus emendica, argumenta Orthodoxorum DD. & PP. examina. Erit, ut, qui splendescere facit lumen è tenebris, tibi quoque illud feliciter illucescere faciat. Erit ut error, qui hæcenus intellectum tuum occæca-*

verat, dissipetur, & pertinacia, quæ in voluntate tua altas radices egit, tanquam hibernalis glacies tabescat. Verum Æthiopem me lavare animadverto. Bœhmerus nihil quidquam movetur. Casus cascam ducit, *Lutherus Bœhmerum. Erro errantem, cæcus cæcum. Quid? (exclamat) ego Pontifici Libertatem Conscientiæ tributariam faciam, qui cogit homines pœnis, malisque propositis, ut aliter sentiant, credant, agantque, quam ratio, & principia Religionis, cui adherent, ipsis dicitur, jubet, & præcipit. Nihil tam voluntarium ait Lactantius lib. 5. de Just. cap. 20. Quam Religionem esse, in qua si animus adversus est, jam sublata, jam nulla est. Et Tertullianus ad Scapulam cap. 2. Humani juris, & naturalis potestatis est, unicuique, quod putaverit, colere. Pontifex nihilominus in eos persecutiones instituit, qui fidei à se propositæ refractarios exhibuere, ferro flammisque in dissentientes sævit. Iphis etiam orthodoxis Principibus auctor fuit, ut heresim inter crimina publica referrent, pœnisque ultimi supplicii mulcarent. Despoticum, imo tyrannicum hoc imperium quis ferat? Hæc quidem modestius scribere potuisset, Bœhmerus, sed quia non vult deponere errorem Conscientiæ, hinc cruda hac Phrasæologia perpetuo utitur. Mitius, & æquius de Pontifice sentire, & loqui ipsum jam docebo.*

Verum est: Ecclesia frequentius 48 jam exseruit gladium spirituales in fidei contemptores & eversores, adhibito quoque gladio temporali, quem Principes politicos in Ecclesiæ hostes stringere jussit. Sed qui illi, in quos Ecclesia imperium merum exercuit? An *Paganis & Judæis, & cæteri infideles, qui*

salutari regenerationis lavacro nunquam tincti, fidem Orthodoxam nondum adepti sunt? Non Oedopol in hos, qui *foris sunt*, gladium suum strinxit. De his gnoma illa ex *Lactantio*, & *Tertulliano* superius adductæ exaudiendæ sunt. Fides enim, ut ait *Clemens Romanus Lib. 9. Recognit.* & *S. Bernardus Serm. 66. in Cantic.* Infidelibus suadenda, non imponenda est. Vis, probem testimonio SS. Canonum: audi *CLEMENTEM III. in cap. 9. de Judeis. Statuimus, ut nullus invitos vel nolentes Judeos ad Baptismum venire compellat. Si quis autem ad Christianos causa fidei confugerit: postquam voluntas ejus fuerit patefacta, Christianus absque calumniis efficiatur: quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum Baptismum, non spontaneus, sed invitus cogitur pervenire.* Qui ergo illi, in quos ferro, flammisque sævit Ecclesia? Perinaces, rebelles *heretici* sunt, quibus Decretum est, in antiquis erroribus permanere: hos subinde, ne superstitēs maxima damna Ecclesiæ, & Christiano populo inferant, hos, inquam, Ecclesia judicat, impune è medio tollendos esse, & non modo impune, sed sancte, sed juste, sed gloriose. Quis enim, obsecro, sumptum de sceleratis hominibus justum supplicium, crudelitatem appellabit? si medicus putrida, & emortua membra, quæ toti corpori interitum minantur, non abscinderet: si dominus sceleratos & improbos servos qui domum incendissent, substantiam omnem, & domini fortunas dissipassent, filios trucidassent, nulla pœna afficiendos duceret: si Magistratus latrones, adulteros, homicidas, incendiarios impune in Republica versari pate-

retur, nonne hos omnes crudeles, impios, Republicæ hostes merito dicemus. Quid autem sunt, & fuerunt omnium temporum hæretici, quàm putrida membra Ecclesiæ, quæ subinde, ne suam impetiginem reliquo sano corpori affricent, præscindere oportet. Quid aliud Hæresiarchæ, & qui eorum castra sequuntur, hætenus moliti sunt, quàm ut Ecclesiam erroribus, & armis acerbe, & crudeliter vulnerarent, filios per excogitatas fraudes, & imposturas ab ejus gremio abstraherent, fana incenderent, ipsasque aras Christianorum sanguine cruentarent, & alia sexcenta crudelitatis, & impietatis ederent argumenta. Unde iniquitatis nihil habet, quod Ecclesia ejusmodi pestes, quas salutaribus adhortationibus, pœnisque medicinalibus, ad frugem reducere nequit, potestati laicæ tradat exterminandas. Audiatur *S. Thomas 2. 2. Q. 11. art. 3. C.* ubi hanc Quæstionem: *An heretici sint tolerandi*, sic resolvit, *circa hereticos duo sunt consideranda. Unum quidem ex parte ipsorum: aliud verò ex parte Ecclesiæ. Ex parte quidem ipsorum est peccatum, per quod meruerunt non solum ab Ecclesia per excommunicationem separari, sed etiam per mortem à mundo excludi. Multò enim gravius est corrumpere fidem, per quam est animæ vita, quàm falsare pecuniam, per quam temporali vitæ subvenitur, unde si falsarii pecuniæ, aut alii malefactores statim per Seculares Principes justè morti traduntur; multo magis heretici statim, ex quo de heresi convincuntur, possunt non solum excommunicari, sed & justè occidi. Ex parte autem Ecclesiæ est misericordia ad errantium conversionem, & ideo non statim condemnat, sed post primam, & se-*

D

cun-

cundam correptionem, ut Apostolus docet: postmodum verò, si adhuc pertinax inveniat, Ecclesia de ejus conversione non sperans, aliorum saluti providet, eum ab Ecclesia separando per excommunicationis Sententiam; & ulterius relinquit eum judicio Seculari, à mundo exterminandum per mortem. Sibi adstipulantem habet S. Hieronymū, qui in Epist. ad Galat. cap. 5. sic scribit: *Refecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis à caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arius in Alexandria una scintilla fuit, sed, quia non statim oppressa fuit, totum orbem ejus flamma populata est.* Quæ verba hujus S. Doctoris Gratianus refert. cap. 16. C. 24. Q. 3. non recensebo aliorum Patrum in hanc rem Sententias, quas plena manu exhibet Card. Bellarminus de 49 Memb. Eccles. Milit. lib. 3. cap. 21. Illud Bœhmero condonare nequeo, quod §. 23. scribat, S. Augustinum, qui antecederet hanc coactionem & territionem hæreticorum non probabat, ad mutandam suam Sententiam non RATIONE superatum esse, sed EXEMPLIS, quæ tamen, si cum ratione, & doctrina Christi pugnant, ipsum commovere non debuissent, ut à sana Sententia recederet. DEUS bone! quam inverecundus est Bœhmerti calamus. Hactenus credebatur, omnes Patrum Sententias in scrinio pectoris sui habere reconditas, jam non sine grandi sui prostitutione palam facit, se dictam S. Augustini Epistolam ne quidem à fronte aspexisse. Quid? Augustinus nulla ratione, sed solis exemplis, cum doctrina Christi pugnantibus, inductus fuit, ut hæreticos diceret, cogendos terrendos, puniendos? ut confundatur effrons, &

mendax Bœhmerti calamus, aliqua duntaxat loca ex prolixa illa Epistola Augustini, ad Vincentium scripta, excerpo. Nunquid Sententiam suam probat auctoritate, & exemplo servatoris nostri, de quo ita: *Quis nos potest amplius amare, quàm DEUS?* & tamen nos non solum docere suaviter, verum etiam salubriter terrere non cessat. Fomentis lenibus, quibus consolatur, sepe etiam mordacissimum medicamentū tribulationis adjungens, exercet Patriarchas fame, etiam pios, & Religiosos: populum contumacem pœnis gravioribus agit. Nunquid rursus eandem auctoritatem allegat, dum scribit: *Et putas nullam vim adhibendam esse homini, ut ab erroris pernicie liberetur: cum ipsum DEUM, quo nemo nos utilius diligit, certissimis exemplis hoc facere videas, & Christum audias dicentem: Joan. 6. Nemo venit ad me, nisi quem Pater attraxerit. Quod fit in cordibus omnium, qui se ad eum Divinæ iracundiæ timore convertunt: & noveris aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando Pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare: id quod adductis tam veteris, quam novi Testamenti exemplis in contextu Epistolæ amplius corroborat.* At non ratione simul, & auctoritate Augustinus ducitur, dum ad confirmationem suæ Sententiæ illa verba Psalm. 100. detrahentem proximo suo, hunc persequer, ita exponit: *Aliquando ergo, & qui eam (persecutionem) patitur, injustus est, & qui eam facit, justus est. Sed planè semper & mali persecuti sunt bonos, & boni persecuti sunt malos: illi nocendo per injustitiam, illi consulendo per disciplinam, illi immaniter, illi temperanter: illi servientes cupiditati, illi charitati. Nam, qui trucidat, non considerat, quem-*

quemadmodum laniet: qui autem curat, considerat, quemadmodum secat: ille enim persequitur sanitatem, ille putredinem. --- In his omnibus quid attenditur, nisi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi causâ, quis emendandi? Quid? Augustinus exemplis, doctrinæ Christi repugnantibus inductus fuit? Audiamus rursus Augustinum: Non invenitur exemplum in Evangelicis, & Apostolicis litteris, aliquid petatum à regibus terræ pro Ecclesia, contra inimicos Ecclesiæ. Quis negat non inveniri? atque Boehmere exemplum. Veruntamen (pergit Augustinus) si facta præterita in Prophetis libris figuræ fuerunt futurorum, in rege illo, qui appellabatur Nabuchodonosor, utrumque tempus figuratum fuit, & quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet Ecclesia. Temporibus itaque Apostolorum, & Martyrum illud implebatur, quod figuratum est, quando Rex memoratus pius, & justos cogebat adorare simulacrum, & recusantes in flammam mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulò post in eodem Rege figuratum est, cum conversus ad honorandum DEUM verum, decrevit in regno suo, ut, quicumque blasphemaret DEUM Sidrac, Misac, & Abdenago, pœnis debitis subiceret. Prius ergo tempus illius Regis significabat priora tempora regum infidelium, quos passi sunt Christiani pro impiis: posterius verò tempus illius Regis significavit tempora posteriorum Regum jam fidelium, quos patiuntur impii pro Christianis. Audi porro Boehmere, quam apposita similitudine utatur S. Augustinus, ut demonstret, hæreticos corrigendos, terrendos, puniendos esse. Si quisquam inimicum suum (inquit) periculosis febribus phœneticum factum, currere videret in præceps, nonne tunc potius malum pro ma-

lo redderet, si eum sic currere permetteret, quàm si corripiendum, ligandumque curaret? Et tamen tunc ei molestissimus, & adversissimus videretur, quando utilissimus, & misericordissimus extitisset? Sed plane salute reparata tantò uberius ei gratias ageret, quanto sibi eum minus pepercisse sensisset. O si tibi possem ostendere (scribit Vincentio suo) ex ipsis circumcellionibus, quàm multos jam Catholicos manifestos habeamus, damnantes suam pristinam vitam, & miserabilem errorem, quos se arbitrabantur pro Ecclesia DEI facere, quidquid inquieta temeritate faciebant: qui tamen ad hanc sanitatem non perducerentur, nisi legum istarum, quæ tibi displicent, vinculis tanquam phœnetici ligarentur. Omitto alia argumenta, quibus Augustinus in cit. Epistola se motum, & persuasum fuisse fatetur, ut diceret, & doceret, hæreticos ad unitatem fidei, pœnis quoque propositis, esse cogendos. Adducta loca satis declarant, non solis exemplis, & quidem talibus, quæ doctrinæ Christi repugnant, Augustinum fuisse superatum. Unde dicam, quam S. Augustino scribere non erubuit Boehmere, tibi meritissimo talionis jure scriptam habe. Non ratione nititur tua Conscientiæ Libertas, sed solis exemplis, iisque depravatissimis, utpote ab hæreticis priorum temporum desumptis.

Quid adhuc habes, quod contra hunc rigorem, quo Ecclesia in pervicaces hæreticos animadvertit, ogganas? Forte dices: non legimus, primitivam Ecclesiam in contradictores, qui ne eo quidem tempore defuerunt, gladio usum fuisse, & tam asperum in eos dominatum exercuisse. Bene dices: sed audi etiam ejus rei causam. Nondum hæreticorum insania id temporis eò

proruperat, ut contra matrem Ecclesiam gladios arriperet, & principum arma concitaret: Neque etiam ea adhuc tempestate gladii imperatorum serviebant Evangelio, ut dixit *S. Augustinus*, ideo tunc solum gladio *spirituali* in hæreticos animadvertibat: at vero, cum hæresis arrogantius cristas erexisset, potentiorum sibi conciliare animos, Ecclesiæque pacem, & tranquillitatem turbare cœpisset, ab eo tempore Christiani Principes in eos severius esse animadvertendum judicarunt. Hinc Constantinus Arianos, Innocentius I. Cataphrygas, Gelasius, & Anastasius Manichæos exilio damnarunt: hinc Theodosius, & Marcianus Imperatores varia suppliciorum genera adversus hæreticos decreverunt: & quod tandem supplicii genus in tot hæreticorum sceleribus vindicandis tam acerbum excogitari potest, quod merito crudele ap-

pelletur? Neque enim Ecclesia pia mater, sed crudelis noverca dici posset, si has pestes vivere, & inter filiorum latera cum tanto illorum periculo versari pateretur. Esset adhuc aliis argumentis Bœhmeri respondendum, ut, quod proponit de *Atheismo*, de *persecutione tyrannorum* &c. sed satis jam ex paulo ante adductis retusa ejus jacula fuisse, existimamus. Suo subinde jam damno sentiat, quàm verè de illis, qui *Petram* firmissimam, Romanam Ecclesiam, impie nituntur concutere, illud sit dictum:

*IN DURUM LAPIDEM
QUISQUIS SUA SPI-
CULA TORQUET,
IN CAPUT IPSIUS
SÆPE RETORTA
CADUNT.*

§. IV.

In quo vera Conscientiæ Libertas consistat?

SUMMARI A.

50. *Libertas cum servitute stare potest.* 51. *Servire fidei, & Ecclesiæ legibus est vera Conscientiæ Libertas.* 52. *Quomodo Conscientia dicatur libera, fidei se submit- tens?* 53. *Fides Bœhmeri, & aliorum Novatorum hac Libertate non gaudent.* 54. *Quomodo Conscientia dicatur libera, quæ se Legibus Ecclesiæ subjicit?* 55. *Hæretici non possunt se vocare servos DEI.* 56. *Quàm caro ipsis stet sua liber- tas, ex S. Bernardo ostenditur.* 57. *Conscientia Bœhmeri indurata ostenditur.* 58. *Fine tamen suo labor noster frustratus non est.*

50 **H**unc Paragraphum paucis absol- vimus, dicendo, veram *Conscientiæ Libertatem* consistere in *servi- tute*. Paradoxa loqui videbor, ut qui *Libertatem* in eo constituo, quod liber- tatem perimit. *Servitus & Libertas* se

invicem nihilo magis compati possunt, quam *Lux, & Tenebræ*: veluti ergo istæ disparent, adveniente luce; ita *Libertatem* extinguere necesse est, ubi *servitus* inducitur. Ita quidem illis videri poterit, qui *libertatem carnis* præhabent *spi- ritus*

ritus libertati. Alia est orthodoxorum de
 51 *Libertate Conscientiæ* Sententia. Man-
 cipant illi intellectum suum in obse-
 quium fidei, voluntatēque suam legi-
 bus Christi, & Ecclesiæ subjiciunt. In
 his vinculis auream *Conscientia* invenit
 52 *Libertatem*. Dicamus I. pauca quæ-
 dam de *fide*. Fidei orthodoxæ *veritas*
 facit, ut ne in devia præceps abeat Con-
 scientia. Quanta securitas! fidei ortho-
 doxæ *unitas* ostendit nos ex Patre
 Christo, & Matre Ecclesia per regenera-
 tionem aquæ, & Spiritus de Filiis
 translatos in adoptionem gloriæ filio-
 rum DEI. Quanta felicitas! fidei ortho-
 doxæ *unitas* compaginat nos suavissi-
 mo amoris glutine, ut sit multitudi-
 nis cor unum, & anima una, unus spi-
 ritus, una fides. Unitas enim fidei con-
 cordiam parit, concordia Mater est uni-
 tatis. Quam læta socialitas! *unitas* fi-
 dei orthodoxæ tribuit *libertatem*: ex fide
 siquidem vita nobis, & victoria. *Iustus*,
 inquit, *meus ex fide vivit*. Et hæc est vi-
 ctoria, quæ vincit mundum, *fides nostra, sed*
 & *sancti vicerunt regna*. Regnum Sata-
 næ, quia Princeps Apostolorum eidem
 in *fide* resistendum monet 1. *Petr.* 5. re-
 gnum mundi, quia, ut ait S. Bernardus
Serm. 1. in *Octav. Pasch. fidem in nobis*
mundus in maligno positus odit, atque per-
sequitur, fide quoque, & vincitur, imò &
Regnum Cælorum, quod non libertini ra-
piunt, qui suæ Conscientiæ ipsi vincula
solvunt, sed violenti, qui scilicet in ca-
ptivitate fidei liberi existunt. Regnum
enim Cælorum vim patitur, & violenti ra-
piunt illud. Ecce sic omnia regna uni-
tas fidei, & fides unitatis expugnat...
 53 Non hac virtute pollet fides *Bæhmeri*,
 non fides *Lutheri, Calvini*, aut alterius
Novatoris, quia nec est *una*, nec est vi-

54
 51, cum bonorum operum adminiculis
 fulciri dedignetur. *Fides* autem (ait
 Apostolus *Jacob.* 2.) *sine operibus mor-*
tua est. Unde infert S. Bernardus cit.
Serm. Nec sane mirum videri potest, si ne-
quaquam vincit, quæ nec vivit quidem.
 Credunt quidem & hæretici, quod nos
 Catholici credimus, DEUM esse unum,
 & trinum, Christum pro nobis pas-
 sum &c. *Facit tamen hæc fides Catholi-*
cum? Quærit prælaudatus S. Pater Serm.
ad Pastor. in Synod. Congregat. hac fide uti-
que demones essent Catholici, quia, ut dicit
Jacobus cap. 2. CREDUNT, ET CON-
TREMISCUNT. Verum utique Catho-
licum facit non fides communis demonibus,
 & *hominibus, sed ea tantum, quæ commu-*
 nis est *hominibus, & Angelicis spiritibus.*
 Quæ est illa? Quæ per dilectionem opera-
 tur. De qua Apostolus dicit *Galat.* 5.
 NEQUE CIRCUMCISIO ALIQUID
 VALET, NEQUE PRÆPUTIUM, SED
 FIDES, QUÆ PER DILECTIONEM
 OPERATUR. Fides *Lutheri, Calvini,*
 & *Bæhmeri*, cum una non sit, per dile-
 ctionem quoque operari non potest;
 charitatis enim Symbolum est *unitas*.
 Id quod patet in sponsa cælesti, de qua
 sponsus *Cant.* 6. *Una est Columba mea,*
formosa mea, perfecta mea. Nec una,
 nisi per *charitatem*, ut ipsa fatetur *Cant.* 2.
Ordinavit in me charitatem. Relinqua-
 mus ergo istis fidem communem cum
 demonibus; nos nostram per dilectio-
 nem operemur cum Angelis, scientes,
 quod hæc vera *Conscientiæ Libertas* sit,
unitas fidei, quæ per dilectionem opera-
 tur.
 Justinianus scripsit *Nov.* 18. erube-
 scere se, sine lege loqui: verus Christianus
 dicit, erubescere se sine lege vive-
 re. In his vinculis *Conscientiæ Liber-*
 tatem

tatem invenit. At quomodo? Nullius Conscientia magis libera, quam *justi*, huic enim teste Apostolo 1. *Timoth. 1. Lex non est posita*, & tamen is, ut conscientia suæ justitiam conservet, sine lege vivere non vult. Audiatur S. Bernardus *Epist. 111.* ubi super illa verba: *Iusto lex non est posita*, ita commentatur: *Vis audire, quia justis non est lex posita? Non accepistis* (inquit Apostolus *Rom. 8.*) *spiritum servitutis iterum in timore. Vis audire, quod tamen sine lege charitatis non sint? sed accepistis* (rursus ait Apostolus) *spiritum adoptionis filiorum. Denique audi justum utrumque, de se fatentem, & quod non sit sub lege, nec tamen sit sine lege. FACTUS SUM* (inquit 1. *Corinth. 9.*) *HIS, QUI SUB LEGE ERANT, QUASI SUB LEGE ESSEM, CUM IPSE NON ESSEM SUB LEGE. HIS, QUI SINE LEGE ERANT, TANQUAM SINE LEGE ESSEM, CUM SINE DEI LEGE NON ESSEM, SED IN LEGE ESSEM CHRISTI. Unde apte, non dicitur: justis non habent, aut justis sunt sine lege, sed JUSTIS NON EST LEX POSITA*, hoc est, non tanquam invitis posita, sed voluntariis eò liberaliter data, quò suaviter inspirata. Unde & pulchre Dominus *Matth. 11. TOLLITE*, ait, *FUGUM MEUM SUPER VOS. AC SI DICERET: NON IMPONO INVITIS, SED VOS TOLLITE, SI VULTIS. ALIOQUIN NON REQUIEM, SED LABOREM INVENIETIS ANIMABUS VESTRIS.* En vides libertatem non pugnare cum *Legibus*, sed, ut illam Conscientia *justi* obtineat, illis se prompte subjicit. Ita subinde Conscientia *justi*, hoc est, cujuslibet veri Christiani comparata sit oportet, leges

Christi, & Ecclesiæ agnoscat, his enim parendo *vera libertas* invenitur. Verus Christianus itendidem illa Davidis verba ingeminat: *O Domine, quia ego servus tuus, servus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Si *servus*, & *filius*, quomodo sine lege? nec *servus* dici potest, qui Domino non paret, nec *filius*, qui parentibus non obtemperat. Clamant quidem etiam hæretici ad Dominum: *ego servus tuus*, sed quia non insimul profitentur se *filios ancillæ suæ*, hoc est, *Ecclesiæ*, cujus præcepta contemnunt, ideo eos pro *servis* non habet. An hoc ex meo cerebro? S. Augustinum audite enarrat. In *Psal. 115.* ubi super illa verba: *O Domine ego servus tuus* &c. ita *servum Catholicum* loquentem inducit: *Dicat ergo DEO servus iste, multi se Martyres dicunt, multi servos tuos, quia Nomen tuum habent in variis hæresibus, & erroribus; sed quia præter Ecclesiam tuam sunt, non sunt filii ancillæ tuæ: ego autem (cum veritate dicit Catholicus) servus tuus, & filius ancillæ tuæ.*

Quid ad hæc *Libertini*, qui *ex legem* 56 jactitant Conscientiam suam? non agnoscentes leges Ecclesiæ, sed illas duntaxat, quas cujuslibet Conscientia ipsa sibi statuit? tacent; cum enim legem non habeant, erubescunt loqui: ergo S. Bernardum eorum loco loquentem audiamus: ingemiscunt, ait, *cit. Epist.* & clamant cum *Jobo* ad Dominum: *Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis. Job. cap. 7.* Sunt omnino hi *ejulatus Conscientiæ hæreticorum non libera, sed compeditæ.* Paraphrasin jam horum verborum ex Sancto Bernardo audiamus: *FACTUS SUM MIHIMETI PSI GRAVIS*, clamat hæreticus, quo ostendit,

dit, quod lex ipse sibi esset, nec alius, hoc, quam ipse sibi fecisset. Quod autem DEO loquens præmisit: POSUISTI ME CONTRARIUM TIBI: DEI se tamen non effugisse legem judicavit. Hoc quippe ad æternam, justamque legem DEI pertinuit, ut, qui à DEO noluit suaviter regi, pœnaliter à seipso regetur, quique sponte jugum suave, & onus leve charitatis abjecit, propriæ voluntatis onus importabile pateatur invitus.

57 Quid ad hæc Boëmerus noster? Verberaverunt me (ait sapiens hic cum sapiente Prov. 23.) & non dolui: Traxerunt me, & ego non sensi. Ita est: Libera, hoc est, in malo obfirmata Conscientia etiam in malo sibi complacet, & quanquam crebris idibus vulneretur, vulnera non sentit, verbera non attendit. Eousque sua Scientia profecit. Boëmerus, ut Conscientiam suam etiam in malo redderet tranquillam. Num tranquillitatem hanc gratulabimur ei? Absit, ait S. Bernardus de Grat. & lib. ar-

bitr. cap. 5. Nam, qui letantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis: tale est, quod faciunt, quale, cum vident phrenetici.

Ergo actum egimus, ut qui Boë- 58 mero Libertatem Conscientiæ pseudo-Evangelicam nostra hac Dissertatione ostendere, eique pessimum hunc errorem eximere non sine labore studuimus? Non incassum laboravimus, consolatur nos sæpe fatus S. Bernardus Serm. 64. in Cant. Nec propterea sane nihil se egisse putet, qui hæreticum vicit, & convicit, hæreses confutavit, verisimilia à vero clarè, apertèque distinxit, prava dogmata, plana, & irrefragabili ratione prava esse monstravit, pravum denique intellectum extolentem se adversus Scientiam DEI in captivitatem redegit. Nempe cepit nihilominus, qui talia operatus est, vulpem, etsi non ad salutem illi: & cepit eam sponse sponse, quamvis aliter. Nam, etsi hæreticus non surrexit de fece, Ecclesia tamen confirmatur in fide.



DE-